MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

ANŽELIKA TERLECKIENĖ

Kultūros politikos priemonių įgyvendinimo Švenčionių rajone COVID-19 pandemijos kontekste analizė

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Dr. Aušra Šukvietienė

VILNIUS

2022

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS ... 3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS ... 4
PRIEDŲ SĄRAŠAS ... 5
SANTRUMPOS ... 6
ĮVADAS ... 7
1. KULTŪROS POLITIKOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMAS PER COVID-19 KRIZĘ TEORINIS PAGRINDIMAS ... 10
1.1. Kultūros politikos sampratos apžvalga ... 10
1.2. Kultūros politikos modeliai ir programos pristatymas ... 14
1.3. COVID-19 krizės poveikis kultūros paslaugų teikimui apžvalga ... 19
1.4. Kultūros politikos programų įgyvendinimo Lietuvoje pagrindimas ... 22
2. KULTŪROS POLITIKOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO COVID-19 PANDEMIJOS KONTEKSTE ŠVENČIONIŲ RAJONE TYRIMO METODINĖ DALIS ... 29
3. KULTŪROS POLITIKOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO COVID-19 PANDEMIJOS KONTEKSTE ŠVENČIONIŲ RAJONE TYRIMO ANALITINĖ DALIS ... 33
3.1. Kultūros politikos priemonių įgyvendinimas per COVID-19 pandemiją ... 33
3.2. Kultūros politikos priemonių įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją ... 44
TYRIMO APŽVALGA ... 52
IŠVADOS ... 55
REKOMENDACIJOS ... 56
LITERATŪROS SĄRAŠAS ... 57
SANTRAUKA ... 61
SUMMARY ... 62
PRIEDAI ... 63
Patvirtinimas apie darbo savarankiškumą ... 64

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Nr.	Pavadinimas	Psl.
1.	ES programų pagrindiniai sektoriai ir funkcijos	16
2.	Kultūros politikos programos	22
3.	Kokybinio tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos	29
4.	Įgyvendintos priemonės/ veiklos per COVID-19 pandemiją	33
5.	Kylantys sunkumai, įgyvendinant numatytus projektus, programas per COVID-19 pandemiją	36
6.	Kylančių problemų įveikos priemonės per COVID-19 pandemiją	39
7.	Kultūros projektų, programų įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją	40
8.	Darbo pobūdžio pokyčiai per COVID-19 pandemiją	44
9.	Darbo metu kylantys iššūkiai	45

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Nr.	Pavadinimas	Psl.
1.	„Kūrybiškos Europos“ programos elementai	23
2.	Empirinio tyrimo modelis	27
3.	Tyrimo instrumentarijos sudėtis	28
4.	Tyrimo eiga	29
5.	Įgyvendintos priemonės/ veiklos per COVID-19 pandemiją	31
6.	Kylantys sunkumai, įgyvendinant numatytus projektus, programas per COVID-19 pandemiją	34
7.	Kylančių problemų įveikos priemonės per COVID-19 pandemiją	37
8.	Kultūros projektų, programų įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją	41
9.	Darbo pobūdžio pokyčiai per COVID-19 pandemiją	42
10.	Darbo metu kylantys iššūkiai	47

PRIEDŲ SĄRAŠAS

Nr.	Pavadinimas	Psl.
1	Interviu apklausos lapas	60

SANTRUMPOS

COVID-19 – koronavirusinė liga

DG – švietimo ir kultūros generalinis direktoratas

EACEA - garso ir vaizdo bei kultūros agentūros vykdomoji agentūra

ES – Europos Sąjunga

SARS-CoV-2 – koronavirusinė liga

SESV – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

UNESCO – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Kultūrinės įvairovės išsaugojimas ir skatinimas – vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos principų. Kultūra užima pagrindinę vietą visuomenės socialiniame gyvenime, nes formuoja kolektyvinę tapatybę, siekius ir santykius su kitais. ES kultūros politika organizuoja programas ir projektus bei suteikia jų įgyvendinimui finansavimą. Viena iš žinomiausių Europos Komisijos pristatoma programa „Kūrybiška Europa“ ir ypatingai didelė parama skiriama kultūros paveldo išsaugojimui, susipažinimui su menininkų kūryba, vietos kultūrinei veiklai ir kultūriniams mainams tarp regionių ir valstybių. Kultūros ir kūrybos sektorius svarbus visuomenės pusiausvyrai ir atsparumui išlaikyti, o kūrybiškumas gali būti vertinamas kaip socialinis ir kultūrinis veiksmas (C. Zuanni, 2020). Tai prisideda prie visuomenės gerovės kūrimo – nuo kultūros ir kūrėjų pasiekimų iki kūrybiškumo skleidėjų klestėjimu.

Šio mokslinio darbo aktualumą pagrindžia šie aspektai. Pirma, kultūros sektorius vienas iš labiausiai nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos, tačiau socialinės, politinės ir ekonominės pandemijos aspektai turi didelę įtaką kultūrai ir jos vaidmeniui tarptautiniuose santykiuose. Ši pandemija turėjo ypač neigiamą poveikį globaliai kultūrinei ekonomikai, nes per vieną naktį dėl gyventojų izoliacijos ir įvesto karantino buvo atšaukti daugelis kultūros renginių, pavyzdžiui, koncertų ir teatro pasirodymų. Kultūros vietos, tokios kaip galerijos, muziejai, bibliotekos ir kultūros/ poilsio centrai, priversti užsidaryti, o žiniasklaida smarkiai sumažino informaciją apie kultūrinį sektorių, nes ji taip pat apribojo savo veiklą. Visas turizmas, įskaitant kultūrinį turizmą, sustabdytas dėl ES valstybėse įvestų vietinių ir tarptautinių kelionių apribojimų. Šios priemonės paskatino plačiai atleisti ar nutraukti darbo vietas kultūriniame sektoriuje, įskaitant atlikėjus, vizualiuosius menininkus, muziejų ir bibliotekų darbuotojus, rašytojus, žurnalistus ir juos remiančius audiovizualinių meno kūrėjus.

Antra, ES kultūros politika stengiasi išspręsti europietiškos tapatybės problemą, nes ES politikai ir mokslininkai ją apibrėžia miglotai. Europos Sąjunga įsipareigojo visada iškelti bendrą kultūros paveldą į pirmą vietą, remiantis žmonių tapatybe ir paveldu (F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier, 2020). Kuriant dialogą ir sąveiką tarp europiečių, turi būti sukurta Europos visuomenė, kuri dalijasi tomis pačiomis vertybėmis ir rodanti solidarumą. Atkreipiamas dėmesys, kad dėl bendros europietiškos tapatybės nukenčia Lietuvos nacionalizmas ir vietinės tradicijos ir kultūrinis paveldas, todėl kyla nacionalinio paveldo išsaugojimo ir asmens identiteto krizė.

Trečia, dėl COVID-19 krizės kultūros politikos plėtra sulėtėja visoje Lietuvoje, ypač mažesniuose regionuose, nes prastesnis finansavimas iš ES fondų, rečiau įgyvendinami ES projektai bei dėl karantino suvaržymų negali vykti kultūriniai renginiai, todėl aktualu analizuoti kultūros politikai kylančias problemas, ieškoti tobulinimo ir plėtros galimybių, ypač mažesniuose Lietuvos regionuose (A. Zhelyazkova, J. Bølstad, M. J. Meijers, 2019). Baigiamajame darbe pasirinktas

Švenčionių rajono savivaldybės atvejis, siekiant įvertinti ir nustatyti kultūros politikos įgyvendinimo galimybes per vykstančias COVID-19 pandemijos ir nacionalinio identetito išsaugojimo krizes.

Tyrimo problema. Lietuvoje kultūros politinė veikla susilpnėjo ir tapo pasyvi, kadangi dėl COVID-19 pandemijos karantino metu įvestų suvaržymų ir kultūrinių renginių organizavimo trikdžių, visuomenė nutolo nuo kultūros ir sumažėjo jų susidomėjimas kultūriniais renginiais. Tai sukelia materialinių ir moralinių problemų ir nukenčia mažesnių regionų kultūros centrų veikla. Kita kylanti problema – lietuviai praranda savo nacionalinį identitetą, tradicijas ir kultūrą, kadangi Lietuvoje populiarėja ES valstybių – narių kultūrinės tradicijos, organizuojami renginiai, o taip prarandamas Lietuvos paveldas. **Tyrimo problema** – kaip kultūros politikos priemonės įgyvendinamos Švenčionių rajone per COVID-19 pandemiją.

Tyrimo objektas – kultūros politikos priemonių įgyvendinimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kultūros politikos priemonių įgyvendinimo Švenčionių rajone COVID-19 pandemijos kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti kultūros politikos priemonių įgyvendinimą per COVID-19 pandemijos krizę teorinius aspektus.
2. Apžvelgti kultūros politikos priemonių įgyvendinimo galimybes Švenčionių rajono savivaldybėje per COVID-19 pandemiją;
3. Ištirti Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojų nuomonę apie kultūros politikos priemonių įgyvendinimą Švenčionių rajono kultūros įstaigose.

Tyrimo metodika. Išsikeltam tikslui pasiekti, tyrimo uždaviniams įgyvendinti ir išvadoms suformuluoti taikomi šie mokslinio tyrimo metodai.

1. Mokslinės literatūros ir ES bei Lietuvos kultūros politikos teisės aktų analizė padeda atskleisti ES kultūros politikos kaip priemonės teorinius aspektus.
2. Sisteminės analizės metodas padeda išanalizuoti Švenčionių rajono savivaldybės kultūros politikos įgyvendinimo problemas, išskirti Švenčionių rajono savivaldybės kultūros politikos tikslus bei vietinę kultūros politiką susieti su kultūros politikos plėtros galimybėmis.
3. Kokybinis tyrimas padeda atskleisti Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojų nuomonę apie kultūros politikos priemonių įgyvendinimą per COVID-19 pandemiją.

Darbo rezultatai. Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojams dažniausiai kyla sunkumai dėl COVID-19 pandemijos metu įvestų ribojimų, kai renginių metu gali stebėti mažesnis žiūrovų skaičius, renginių organizatoriai turi atsižvelgti į ploto ribas bei patys žmonės vengia didesnių susibūrimų vietų. Kitos problemos dėl renginių įgyvendinimo, pavyzdžiui, kolektyvo dalyvis suserga

COVID-19 virusu, todėl turi kiti kolektyvo nariai izoliuotis bei neįvyksta renginys. Lietuvos valdžia tam tikrą laiką buvo uždraudusi didelius renginius, nes stengėsi apsaugoti žmones nuo COVID-19 viruso užsikrėtimo ir greito viruso plitimo, tačiau kultūros įstaigos patyrė didelius finansinius nuostolius. Kultūros centrų ir bibliotekų darbuotojams kyla sunkumų dėl planuojamų projektų arba renginių įgyvendinimo, nes dažnai COVID-19 virusu užsikrečia renginio dalyvis ir jis turi izoliuotis namuose, todėl jiems tenka pakeisti renginio datą ir todėl praranda finansinius išteklius. Nuotolinių renginių organizavimas taip pat sukelia tam tikras problemas kultūros įstaigų darbuotojams, nes jie neturi geros ir pakankamos kompiuterinės įrangos, jiems trūksta kompiuterinio raštingumo žinių ir įgūdžių, o taip pat tikslinė auditorija neturi galimybės stebėti organizuojamo renginio. Parengti projektai įgyvendinami laiku tik pakeičiant jų perteikimo pobūdį, nes jie vykdavo nuotoliniu būdu, virtualioje erdvėje. Kultūros projektų, programų įgyvendinimas labai pasikeitė per COVID-19 pandemiją, kadangi daug renginių vyko virtualioje erdvėje arba buvo perkelti į vasarą. Tai rodo, kad kultūros įstaigų darbuotojai dirbo profesionaliai ir lengvai prisitaikė prie naujų darbo sąlygų.

Teorinis ir praktinis pritaikymas. Baigiamojo darbo tema aktuali ne tik dėl probleminių aspektų atskleidimo, bet ir dėl teorinės bei praktinės naudos, nes atlikta mokslinė analizė suteikia galimybę atskleisti naują mokslinį požiūrį į Lietuvoje vykstančias krizes ir prieiti prie originalių išvadų. Atliktas empirinis tyrimas naudingas, atgaivinant Lietuvos kultūrinį gyvenimą po COVID– 19 krizės bei įgyvendinant kultūrinius projektus ir organizuojant renginius, kuriuose būtų puoselėjamos Lietuvos nacionalinės tradicijos ir visuomenės nariai būtų skatinami išlaikyti savo nacionalinį identitetą. Pusiau struktūrizuoto interviu rezultatai gali būti pritaikomi tolimesniems moksliniams tyrimams bei kultūros politikos priemonių plėtrai Lietuvos regionuose.

1. KULTŪROS POLITIKOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMAS PER COVID-19 KRIZĘ TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Kultūros politikos sampratos apžvalga

Kultūros politika Europos lygmeniu vystėsi kelis dešimtmečius. Aštuntajame dešimtmetyje žengti pirmieji žingsniai Europos kultūros politikos link, įvedant europietiškos tapatybės diskursą. Atsižvelgdamos į dinamišką vieningos Europos kūrimo pobūdį, devynios Europos ekonominės bendrijos valstybės narės susirinko į 1973 metų gruodžio 14–15 dieną Kopenhagoje vykusį Europos viršūnių susitikimą, kad pasirašytų „Deklaraciją dėl Europos tapatybės“. Šiame dokumente teigiama, kad devynios Europos Bendrijų valstybės narės nusprendė, jog atėjo laikas parengti dokumentą apie europietišką tapatybę ir tai suteikia galimybę geriau apibrėžti santykius su kitomis šalimis ir užimamas pareigas bei vietą pasaulio reikaluose. A. Triandafyllidou, R. Gropas (2015) teigia, kad ši deklaracija žymi vieną iš svarbiausių Europos vienijimosi projekto etapų.

2007 metais kultūra tapo neatsiejama ES tarptautinių santykių dalimi, kai Europos Komisija parengė komunikatą dėl Europos kultūros globalėjančiame pasaulyje. ES siekė tapti „minkštosios galios“ pavyzdžiu ir savo darbotvarkėje išskyrė tris tikslus:

1. Kultūrų įvairovės ir kultūrinio dialogo skatinimas;
2. Kultūros kaip kūrybiškumo katalizatorius, skatinimas pagal Lisabonos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategiją;
3. Kultūros, kaip esminio Europos Sąjungos tarptautinių santykių elemento, skatinimas.

> *„Šie trys tikslai tapo kertiniu akmeniu besiformuojančioje Europos kultūros politikoje. Siekdama trečiojo tikslo, ES komisija pasiūlė laikytis „dviejų krypčių“ požiūrio, sudarančio iš sistemingo kultūros aspekto ir skirtingų kultūros komponentų integravimo į visas išorės ir vystymosi politikos kryptis, projektus ir programas bei paramos suteikimo konkretiems kultūros veiksmams ir renginiams“ (European Commission, 2018).*

Šis dviejų krypčių metodas įtraukia kultūrinį aspektą į kitas tarptautinių santykių sritis, neatsižvelgiant į ekonominį aspektą.

ES teisėtumą dirbti kultūros srityje pirmą kartą suteikė 1992 metais pasirašyta Mastrichto sutartis. Po ilgesnio laikotarpio Europos pirminė teisė skirta kultūros politikos plėtrai. Sutartyje nurodyta, kad bendrija prisideda prie valstybių narių kultūrų klestėjimo, gerbdama jų nacionalinę ir regioninę įvairovę ir kartu iškeldama bendrą kultūros paveldą. ES lygmens kultūros politika apsiriboja valstybių narių bendradarbiavimo skatinimu ir jei reikia suteikia abipusę paramą bei pagalbą. Tada buvo parašytas ES sutarties 128 straipsnis, vėliau tapęs ES sutarties 151 straipsniu, o galiausiai

peraugo į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 167 straipsnį. Straipsnyje nustatomi šie ES kultūros politikos principai:

1. *„ES prisideda prie valstybių narių kultūrų klestėjimo, gerbdama jų nacionalinę ir regioninę įvairovę ir kartu iškeldama bendrą kultūros paveldą;*
2. *ES savo veiksmais siekia skatinti valstybių narių bendradarbiavimą ir, jei reikia, remti bei papildyti jų veiksmus Europos tautų kultūros ir istorijos pažinimo ir sklaidos gerinime; europinės reikšmės kultūros paveldo išsaugojime; nekomerciniuose kultūriniuose mainuose; mene ir literatūroje, įskaitant garso ir vaizdo sektorių;*
3. *ES ir valstybės narės skatina bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis ir kompetentingomis tarptautinėmis organizacijomis kultūros srityje, ypač su Europos Taryba.*
4. *ES, vykdydama savo veiklą pagal kitas sutarties nuostatas, atsižvelgia į kultūros aspektus, visų pirma siekdama gerbti ir skatinti savo kultūrų įvairovę;*
5. *Siekdami prisidėti prie šiame straipsnyje nurodytų tikslų įgyvendinimo Europos Parlamentas ir ES taryba, kilusias problemas sprendžia pagal įprastą teisėkūros procedūrą ir konsultuojasi su regionų komitetu, patvirtina skatinamąsias priemones, išskyrus bet kokį valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus; ES taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, priima rekomendacijas“ (European Alliance for Culture and Arts, 2017).*

Šie principai atskleidžia bendros Europos kultūros svarbą, o tuo pačiu metu ragina gerbti kultūros įvairovę. Antroje ES sutarties pastraipoje ES valstybės narės raginamos skatinti abipusį bendradarbiavimą ir palaikyti glaudesnius ryšius su trečiosiomis šalimis. Ketvirtoje pastraipoje pabrėžiamas transversinis kultūros pobūdis kitų ES veiksmų atžvilgiu. Akivaizdu, kad bendros Europos kultūros politikos nėra, tos pačios sutarties dėl ES veikimo 6 straipsnyje išskiriami ES veiksmai kultūros klausimais laikomi kaip pagalbiniai. Tokiu būdu ES turi kompetenciją vykdyti veiksmus bei remti, koordinuoti ar papildyti valstybių narių veiksmus. Būtent kultūra – viena iš sričių, nepriklausoma nuo išskirtinės ir padalinamosios ES kompetencijos, nes ji patenka į neišimtinę kompetenciją. Tai matyti ir iš oficialių ES politikos dokumentų, susijusių su kultūra, pavyzdžiui, pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatančio programą „Kūrybiška Europa“ (2021–2027) (European Commission, 2018).

Kitas svarbus žingsnis įvyko 2011 metų gegužės 12 dieną, kai Europos Parlamentas priėmė Rezoliuciją dėl ES išorės veiksmų kultūrinių aspektų. Rezoliucija Europos Parlamentas pabrėžia kultūrinės diplomatijos ir kultūrinio bendradarbiavimo svarbą, skatinant ir informuojant apie ES ir ES

valstybių narių interesus bei vertybes, sudarančias Europos kultūrą, ir pabrėžia, kad ES turi dirbti kaip (pasaulio) žaidėjas, turintis globalią perspektyvą ir pasaulinę atsakomybę (Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, 2016). Nepaisant to, ES parlamentas nerimavo dėl ES išorinės kultūros politikos ir projektų susiskaidymo, o tai trukdo strategiškai ir efektyviai naudoti kultūros išteklius bei kurti matomą bendrą ES strategiją dėl ES išorės santykių kultūriniu aspektu. Šiai problemai išspręsti skirta 500000 EUR biudžetas, kad būtų atliekami parengiamieji veiksmai kultūros srityje (European Commission, 2014, 132). 54 šalys (28 ES valstybės narės, 16 ES kaimyninių šalių ir 10 strateginės partnerystės šalių) patvirtino, kad trečiųjų šalių kultūros suinteresuotosios šalys labai suinteresuotos plėsti ir gilinti kultūrinius ryšius su savo kolegomis Europoje. Dokumente daugiausia dėmesio skirta ES vaidmeniui stiprinant pasaulinį kultūrinį pilietiškumą ir atskleidžiamas privataus sektoriaus veikėjų vaidmuo. D. Helly (2017) teigia, kad parengiamojo veiksmo išvados rodo, kad ES nepriklausančios valstybės ir pilietinė visuomenė stengiasi užmegzti glaudesnius kultūrinius santykius su europiečiais.

2016 metų birželio mėnesį Europos Komisija pristatė bendrą komunikatą dėl ES tarptautinių kultūrinių santykių strategijos – tai įvyko likus vos dviem savaitėms iki Jungtinės Karalystės balsavimo už pasitraukimą iš ES ir likus trims savaitėms iki Komisijos narės Mogherini pristatymo „Bendra vizija, bendri veiksmai: Stipresnė Europa. Pasaulinė ES užsienio ir saugumo politikos strategija“ (Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, 2016). Nepriklausomai nuo tuo metu vykusių įvykių, komunikatas nustatė tris svarbius ramsčius ES kultūros politikai:

1. Paremti kultūrą kaip darnaus socialinio ir ekonominio vystymosi postūmį;
2. Kultūros ir kultūrų dialogo skatinimas, siekiant taikių bendruomenių santykių;
3. Bendradarbiavimo kultūros paveldo srityje stiprinimas (European Commission, 2016).

Taip pat nustatyti nauji koordinavimo elementai, pavyzdžiui, kultūros centrai ir 139 ES delegacijos bei biurai, veikiantys visame pasaulyje.

2017 metų gegužės 23 dieną ES Taryba nusprendė dėl kultūros ES išoriniuose santykiuose. Paskelbtame pranešime spaudai pabrėžta, kad toks požiūris turėtų būti „iš apačios į viršų“ ir svarbu gerbti kultūros sektoriaus nepriklausomybę. ES ministrai pripažįsta, kad tarptautiniai kultūriniai santykiai gali vystytis tik skatinant kultūrų įvairovę ES valstybių narės bei jie reikalauja nuoseklumo. Siekdama tęsti šį darbą, ES taryba susitarė sudaryti darbo grupę, padedančią parengti visapusį ES strateginį požiūrį į tarptautinius kultūrinius santykius (Culture is an essential part of the EU's international relations: Council adopts Conclusions, 2017). Kita vertus, Europos Parlamentas, tiksliau sakant, užsienio reikalų ir kultūros ir švietimo komitetai nurodo, kad priimant sprendimus, remiamasi 2017 metų liepos 5 dienos rezoliucija dėl ES tarptautinių kultūrinių santykių strategijos kūrimo. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (2017) pabrėžia, kad kultūra labai svarbi ekonomikos augimui ir darniam vystymuisi bei ragina priimti ir vėliau įgyvendinti aiškią strategiją ir veiksmų planą.

Nors apie kultūros politikos įgyvendinimą dar anksti kalbėti, 2016 metų lapkritį ES kultūros ministrų taryba surengė posėdį, siekiant nustatyti įgyvendinimo prioritetus. 2017 metų liepą Europos Komisija pateikė naują kultūros vertybių importo ir neteisėtos prekybos reglamentą, o 2018 metai buvo paskelbti „Europos kultūros paveldo metais“. 2017 metų kovo 30–31 dienomis Florencijoje vykusiame G7 ministrų susitikime kultūros klausimais taip pat atkreipiamas dėmesys į kultūros paveldo apsaugą krizės metu ir kovą su neteisėta prekyba meno kūriniais. Pirmojo ministrų susitikimo kultūros klausimais atstovai kartu su UNESCO generaline direktore I. Bokova susitikimo proga pasirašė bendrą G7 kultūros ministrų deklaraciją „Kultūra kaip instrumentas dialogui tarp tautų“. Ši bendra deklaracija priimta praėjus vos kelioms dienoms po to, kai JT Saugumo Taryba vienbalsiai patvirtino rezoliuciją 2347/2017 dėl kultūros paveldo apsaugos ginkluoto konflikto atveju.

„Praėjus vienuolikai metų po „komunikacijos dėl Europos kultūros darbotvarkės globalėjančiame pasaulyje“ (European Commission, 2007), 2018 metų gegužės 22 dieną priimta „Naujoji Europos kultūros darbotvarkė“ (European Commission, 2018). Joje išskiriamos trijų dimensijų (socialinių, ekonominių ir išorinių) tikslai ir laikomi kaip „strateginiai“:

- Socialinė dimensija – kultūros ir kultūrinės įvairovės galios panaudojimas socialiniam susivienijimui ir gerovei;
- Ekonominė dimensija – kultūra grindžiama kaip asmeninio kūrybiškumo rėmimas švietimo ir inovacijų srityse, taip pat darbo vietų kūrime ir ekonomikos augime;
- Išorinė dimensija – tarptautinių kultūrinių ryšių stiprinimas.

Taip pat įtrauktos ir numatomos dvi svarbios politikos veiksmų sritys ES lygmeniu, kad būtų pasiekti šie tikslai – kultūros paveldas ir skaitmeninis. Šie tikslai nėra nauji, nes jie tokie patys kaip ir 2007 metų Europos kultūros darbotvarkėje, tačiau išsamiau aprašyti ir nurodomi konkretūs veiksmai, pavyzdžiui, projekto „Kultūros ir kūrybinės erdvės ir miestai“ pradžia, parengiamojo veiksmo „Muzika išjudina Europą“ įgyvendinimas. Didžiausias dėmesys skirtas ekonominei dimensijai ir trims konkrečioms „ekosistemoms“ – švietimui ir mokymui, miestams ir regionams bei kultūros ir kūrybinėms industrijoms. Remiant naująją darbotvarkę, tiesioginis vaidmuo skiriamas ES programai „Kūrybiška Europa“, remiančiai Europos kultūros ir kūrybos sektorius 2014–2020 metais.

Apibendrinant pabrėžiama, kad kultūros politika svarbi Europos Sąjungos kultūrinės plėtros dalis, nes suteikia galimybę plėsti žmonių kultūrines žinias, tapatybę bei atskleisti kiekvienos ES valstybės – narės paveldą ir unikalumą. Kultūros politika susijusi su trimis dimensijomis – socialine, ekonomine ir išorine ir tai svarbu, todėl kiekvienas asmuo gali atskleisti savo kūrybiškumą, gauti finansinę paramą jų sukurtų projektų įgyvendinimui bei suteikiamos galimybės kultūros centro darbuotojams organizuoti mokymus, renginius plačiajai visuomenei.

1.2. Kultūros politikos modeliai ir programos pristatymas

Lietuva pasirengusi perimti ES politikos pagrindą iki įstojimo į ES, 1996 metais priimdama kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą. Šiame įstatyme apibrėžiami kultūros objektai ir institucijos, dalyvaujančios juos vertinant ir saugant. Kultūros objektų apibrėžimas platesnis negu ES politikoje ir apima visus kilnojamuosius kūrinius, sukurtus prieš 50 metų ir anksčiau (Ebels, 2012). Lietuvos politikų pageidavimus galima nustatyti remiantis pagrindinių politinių partijų, patekusių į parlamentą 2012 metais rinkimuose, jų manifestais. Nors ne visos partijos savo manifestuose mini kultūrą, socialdemokratų partija konkrečiai paminėjo būtinybę modernizuoti paveldotvarkos programas, pasinaudojant ES struktūrinių fondų lėšomis. Jie taip pat nurodo, kad reikia apsaugoti kultūros paveldą nuo pernelyg liberalizuoto ir chaotiško administravimo, o tai gali būti traktuojama kaip opozicija esamai ES politikai (T. Risse, 2010). Viena pagrindinių opozicinių partijų – Tėvynės sąjunga – taip pat atkreipė dėmesį į poreikį skirti daugiau lėšų ir tvirtino, kad politika turėtų būti perkurta ir atnaujinta. Kita vertus, kita opozicinė partija – Liberalų sąjūdis deklaravo siekianti paveldosaugos ir verslo interesų pusiausvyrą, atsidurdama liberalesnėje, į rinką orientuotoje kultūroje. Toliau aptariami pagrindiniai kultūros politikos modeliai – išorinių paskatų modelis, socialinio mokymosi modelis ir pamokos – piešimo modelis.

Išorinių paskatų modelis orientuotas į konkrečios valstybės europėjimo procesą, atsižvelgiant į ES sąlygų apribojimus. Pagal išorinių paskatų modelį Europos Sąjunga veikia kaip „taisyklų nustatytoja“ per vidines derybas. Valstybė kandidatė turi laikyti nustatytų „taisyklių“ arba atitikti stojimo kriterijus. Jie nustatomi atsižvelgiant į valstybių – narių interesus ir jie integruoti į bendrą derybų procesą (F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier, 2020). Teoriškai ši išorinių paskatų modelio dalis rodo tam tikrą ryšį su „racionalaus pasirinkimo derybų modelio“ ir „tarpvyriausybinio požiūrio“ į politikos formavimą teoriniais pagrindais. Abiejuose modeliuose valstybės laikomos veikėjomis, kurios racionaliai renkasi remdamos (politiniais/ ekonominiais) asmeniniais interesais ir kruopščiu kaštų ir ekonominės naudos apskaičiavimu, atsižvelgiant į nustatytus ES politikos priėmimo reikalavimus bei jų įvykdymo galimybes (A. Zhelyazkova ir kt., 2019). Valstybės narės kolektyviai nusprendžia, kada ir kaip valstybės kandidatės turėtų būti apdovanotos, kai įvykdomi ES politikos priėmimo reikalavimai. Šis taisyklių nustatymo ir apdovanojimo procesas gali būti apibrėžtas kaip ES sąlyga, kai valstybės kandidatės turi atitikti iš anksto nustatytas stojimo sąlygas, kad gautų atlygį (J. Gauck, 2014). Normatyvinis ES politikos sandoris dar žinomas kaip „morkos ir lazdos“ principas, kai už Europos Sąjungos politikos priėmimo reikalavimų įvykdymą atlyginama struktūrine ar finansine nauda (ir galiausiai narystės ES morka), o atlygis už reikalavimų nesilaikymą išlaikomas. ES sąlygiškumas turi įtakos šalių kandidačių vidaus *status quo*, nes neišvengiamai „suardo“ vidaus politikos pusiausvyrą, įtraukus ES politiką į vidaus politiką. Tai dažnai paaiškinama nelanksčiu arba prievartiniu ES sąlygų pobūdžiu, nes ES taisyklių nustatymo procesas suteikia ribotas derybines galias

ne ES valstybei narei, sprendžiant dėl ES politikos priėmimo reikalavimų, tarp Europos Sąjungos ir valstybės kandidatės susidaro labai asimetriški santykiai.

Socialinio mokymosi modelis vadovaujasi tinkamumo logika, skiriasi nuo išorinių paskatų modelio vienu esminiu elementu, nes šis modelis susijęs su solidarumu. Socialinio mokymosi modelis siekia kvestionuoti ES politikos priėmimo reikalavimų tinkamumą ir teisėtumą atskirai nuo tradicinės finansinės ir struktūrinės atlygio sistemos pagal ES sąlygas (A. Zhelyazkova ir kt., 2019). Šiuo atžvilgiu modelis reiškia, kad norint paskatinti vidaus politinę vadovybę priimti ES politiką, reikalingas tam tikras išorinis įtikinėjimas. Kitaip tariant, socialinio mokymosi modelis nurodo, kad Europos Sąjungą kaip integruota (kultūrinė) bendruomenė turi „bendrą (europietišką) tapatybę“ ir vertybes. Europos Sąjunga savo vertybes propaguoja išorėje ir galima daryti prielaidą, kad valstybės, siekiančios tapti valstybėmis narėmis, ilgainiui turi išlaikyti šią tapatybę, todėl „bendra (europietiška) tapatybė“ įtikina šalies politikos formuotojus priimti ES politiką ir ji laikoma tinkama ir atitinka šalies kandidatės tapatybę. Socialinio mokymosi modelis rodo, kad ES politikos įgyvendinimas priklauso nuo tinkamo „bendrųjų Europos vertybių“ įgyvendinimo valstybės kandidatės vidaus administracinėse ir politinėse struktūrose, todėl prisijungimo prie ES metu valstybėms turi būti suteikiama galimybė tinkamai perimti ir patvirtinti bendras Europos Sąjungos vertybes prieš stojimą į ES.

Pamokos – piešimo modelis skiriasi nuo kitų modelių, nes jo išeities taškas remiasi ES vidaus politikos priėmimu. Šiuo modeliu siekiama paaiškinti, kodėl valstybės nusprendžia priimti ES politiką, turėdamos tiesioginį ketinimą tapti Europos Sąjungos valstybės nare arba be jo. Atkreipiamas dėmesys, kad valstybės sutikimas su ES sąlygomis lemia šalių kandidačių vidaus veikėjai, o tai gali turėti įtakos tam, kaip valstybė priima ES narystę (M. A. Vachudova, 2019). Galima daryti prielaidą, kad vadovaujantis pamokos – piešimo modeliu valstybės supranta, kad ES sąlygos ne priverstinės, o europizacijos procesas – labiau savanoriškas, nes stojančiosios valstybės politinė vadovybė ES politikos priėmimą laiko būtinybe „pataisyti“ vidaus politikos pusiausvyra.

Kita prielaida, remiantis pamokos – piešimo modeliu, kad vidaus politikos formuotojai gali įgyvendinti kultūros politiką, remdamiesi turimomis žiniomis ir patirtimi ES lygmeniu ir tokiu būdu sprendžia vidaus politikos iššūkius ir taip sutaupyto laiko ir išteklių. Kultūros politikos sprendimai ES lygmeniu atrodo veiksmingi, vidaus politikos formuotojai turi būti suinteresuoti pradėti vertinimo procesus, siekiant perkelti užsienio politiką į šalies socialinę ir administracinę sistemą, kad būtų išvengta daug išlaidų reikalaujančių politikos formavimo procedūrų (F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier, 2020). Atkreipiamas dėmesys, kad pamokos – piešimo modelis gali būti susijęs su vidaus politikos tobulinimo procesais. Šiuo atžvilgiu vidaus politikos mokymasis galėtų būti laikomas pereinamojo laikotarpio problemų sprendimo mechanizmu, kuriuo vyriausybės siekia priimti funkcinius politikos sprendimus.

1996 metais buvo pristatytos trys kultūros programos – „Kaleidoskopas“ menininkams, „Ariane“ – literatūrai ir „Rafaelis“ – kultūros paveldui, tačiau netrukus jas turėjo pakeisti programa „Kultūra 2000“. 2000 metų programa skirta paremti kūrybingų menininkų, kultūros subjektų, privačių ir viešųjų rėmėjų bendradarbiavimą, kultūros tinklų ir kitų partnerių veiklą, taip pat valstybių narių ir kitų dalyvaujančių valstybių kultūros institucija. Programa „Kultūra 2000“ 2000–2004 metais, laikoma gana sėkminga ir pratęsta dvejiems metams iki 2006 metų, ir vis dar veikia kaip dabartinės programos „Kūrybiška Europa“ pagrindas. Šios programos sėkmė labiausiai siejama su tuo metu esančių Europos kultūros sostinėmis. Komisijos ataskaitoje nurodyta, kad trumpalaikis ir ilgalaikis Europos kultūros sostinių poveikis daro teigiamą įtaką turizmo plėtroje, ekonominei infliacijai, naujų pramonės šakų plėtros rėmimui, socialiniam įsitraukimui ir didesniu pasididžiavimu savo valstybe (T. Kuhn, 2015). Išryškėja kultūros politikos programos nauda, susijusi su turizmo augimu, gerėjančiu valstybės įvaizdžiu ir fizine gerove. Tai savaime reiškia kultūros politikos sėkmę, tačiau socialinis įsitraukimas ir didesnis pasididžiavimas miestu nebuvo vyraujantys. Kai kuriems kultūros programoje dalyvaujantiems miestams tai padeda padidinti „didžiavimąsi miestu“, paskatina gyventojus didžiuotis tuo, kad su jo miestu kiti, tačiau vietinės bendruomenės taip pat neigiamai vertina kai kurias Europos kultūros programas, todėl kyla problema, kad dalis visuomenės narių jaučiasi atskirti nuo kultūrinės programos įgyvendinimo ir galvoja, kad ji nėra jiems naudinga, todėl svarbu juos įtraukti į programos įgyvendinimą. Ši problema taip pat viena iš opiausių kultūros politikos klausimų.

2007–2013 metų kultūros programa sukurta, siekiant skatinti tarptautinį kultūros veikėjų mobilumą, tarptautinę meno ir kultūros kūrinių ir produktų apyvartą bei kultūrų dialogą ir mainus (I. Ang, Y. R. Isar, P. Mar, 2015).

> *„Kultūra laikoma kaip priemonė vėl įteigti Europos pilietybę, todėl programoje siūlomos finansavimo galimybės, skatinančios Europos pilietybės atsiradimą. 2007–2013 metų programa „Kultūra“ ir dabartinė programa „Kūrybiška Europa“ valdymu ir vykdymu daugiausia rūpinasi švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros agentūros vykdomoji agentūra (EACEA), kuriai vadovauja jos patronuojantis švietimo ir kultūros generalinis direktoratas (DG)“ (European Communities, 2013).*

Kultūros sektoriaus programa „Kultūra 2007–2013“ sutikta prieštaringai, sukeldama didelį pasipiktinimą dėl finansavimo lygio ir papildomų galimybių smulkesnių organizacijų veiklai nebuvimo. Kalbant apie tikslų pakeitimus, ypatingas nepasitenkinimas kilo, kad iš programos tikslų panaikintos nuostatos į paveldo išsaugojimą ir trys išsikelti tikslai svarbūs tik kultūrai, todėl daugeliui kultūros veikėjų kilo abejonių dėl jų dalyvavimo programoje. 2013 metų lapkričio 19 dieną pasibaigus Kultūros 2007–2013 metų programos galiojimui, Europos Parlamentas patvirtino, o Europos Vadovų

Taryba tų pačių metų gruodžio 3 dieną priėmė naują programos „Kūrybiška Europa 2014–2020“ dokumentą. Šis dokumentas įsigaliojo 2014 metų sausio 1 dieną. 2020 metų lapkričio mėnesį programa buvo pratęsta dar septyneriems metams. „Kūrybiška Europa 2014–2020“ programa siekiama stiprinti kultūrų įvairovę ir visą socialinę ir kultūrinę sferą bei reaguoti į kultūros ir kūrybos sektorių poreikius bei iššūkius, skatinamus laikmečio iššūkių. Pagrindiniai programos „Kūrybiška Europa“ tikslai:

„a) Saugoti, plėsti ir propaguoti Europos kultūrinę ir kalbinę įvairovę bei jos kultūros paveldą;

b) Stiprinti Europos kultūros ir kūrybos sektorių, visų pirma, konkurencingumą ir ekonominį potencialą bei garso ir vaizdo sektorių“ (European Communities, 2013).

Inovacijos turėtų prisidėti prie šių sektorių atsigavimo, sustiprindamos jas tapti įtraukesniais, skaitmenintais ir aplinkos požiūriu tvaresniais. Programos „Kūrybiška Europa“ pavyzdys atskleidžia, kaip iš dalies veikia paveldėjimo mechanizmas, nes jis apima ankstesnes ES kultūros ir žiniasklaidos programas, vykdomas ilgiau nei 20 metų. Šios sritys joje veikia kaip paprogramės:

- *„Kultūros paprogramė remia scenos ir vaizduojamąjį meną;*
- *Žiniasklaidos paprogramė – kino ir audiovizualinį sektorių.*
- *Kitos veiklos apima Europos kultūros sostinės, Europos paveldo ženklą, Europos paveldo dienas, projektą „Re-Imagine Europe“, kurį inicijavo „Sonic Acts“ ir iš dalies finansuoja programą „Kūrybiška Europa“ (European Commission, 2016).*

Priešingai nei ankstesnėje programoje, diegiama tarpsektorinė dimensija, remianti politinį bendradarbiavimą, tarptautinę veiklą ir naują finansinių garantijų mechanizmą, veikiantį nuo 2016 metų (D. Helly, 2017). Siekiant geriau atskleisti naujausios kultūros programos ypatybes ir naudą, įskaitant sociokultūrinės sferos organizavimą, 1 lentelėje pateikiami pagrindiniai atvejai šiose srityse. ES įgyvendinta programa „Kūrybiška Europa“, skirta padėti tam tikriems kūrybinių klasterių sektoriams ir finansinė parama teikiama sociokultūrinės sferos segmentams kaip muzika, architektūra, leidyba, kultūra, paveldėsauga (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. ES programų pagrindiniai sektoriai ir funkcijos

Programos sektorius	Programos funkcijos
KULTŪRA	a) Suteikia paramą kultūros ir kūrybos sektoriui, pavyzdžiui, architektūrai, kultūriniam paveldui, dizainui, literatūrai ir leidybai, muzikai, scenos menui. b) Skatina bendradarbiavimą ir mainus tarp kultūros organizacijų ir menininkų Europoje ir už jos ribų, pavyzdžiui, skatina meninį kūrybiškumą ir naujoves; remia europinio turinio reklamavimą ir platinimą Europoje ir už jos ribų; padeda menininkams rasti galimybių kurti ir koncertuoti užsienyje; skatina skaitmeninius ir aplinkosaugos „proveržius“ Europos kultūros ir kūrybos sektoriuje
MEDIJA	c) Remia Europos kino ir garso ir vaizdo pramonę kuriant, platinant ir reklamuojant sukurtus kūrinius, atsižvelgiant į dabartinę skaitmeninę aplinką. d) Skatina bendradarbiavimą garso ir vaizdo pramonėje ir ES lygmenyje plečia įmones, ugdo naujus talentus ir padeda bendrauti su įvairaus amžiaus auditorijomis, ypač jaunąja karta. e) Nauja programų struktūra, sudaryta iš 4 grupių: turinio grupė (aukštos kokybės turinys, esantis kaip Europos garso ir vaizdo pramonės pagrindas); verslo klasteris (skatina verslo naujoves); auditorijos klasteris (sujungia Europos garso ir vaizdo kūrinius su tiksline auditorija); politinė parama (Europos garso ir vaizdo politikos skatinimas per dialogą, keičiantis statistiniais duomenimis, konsultuojantis, reklamuojant naujus kūrinius ir informuojant visuomenę)
KULTŪROS IR KŪRYBOS SEKTORIŲ BENDRA VEIKLA	f) Siekiama stiprinti įvairių kultūros ir kūrybos sektorių bendradarbiavimą, siekiant padėti jiems išspręsti bendras problemas ir rasti naujų bei novatoriškų sprendimų. Tai pasiekiama per politinį bendradarbiavimą, taip pat dalyvaujant programose kaip „Kūrybiška Europa“ ir „Kūrybinių inovacijų laboratorija“. Pirmą kartą pasiūlytas finansavimas žiniasklaidos sektoriui, kad paskatintų žurnalistų raštingumą. Dalindamasi „Creative Innovation Lab“ akcijomis, „Kūrybiška Europa“ siekia skatinti novatoriškus metodus, kuriant prieigą, platinant ir reklamuojant turinį kultūros, kūrybos sektoriuose, kurie turi atsižvelgti į skaitmeninį perėjimą ir apimti tiek rinką, tiek ne rinką

Sudaryta darbo autoriaus remiantis G. Tagiuri (2014)

Iš 1 lentelės matoma, kad ES programų pagrindiniai sektoriai susiję kultūra, medijomis bei kultūros ir kūrybos organizacijų bendra veikla. Šios programos suteikia galimybę kūrėjams ir muzikos atlikėjams atskleisti savo talentą, gauti finansinę paramą asmeninei, kūrybinei veiklai bei suteikiamos galimybės plėsti savo veiklą ir išgarsėti pasaulyje (European Commission, 2016). ES progamos suteikia galimybę taikyti kūrybinėje veikloje naujausias medijas, skatinti kūrėjo ir garso arba vaizdo

technikus bendradarbiauti ir dalyvauti bendrame projekte. Kultūros ir kūrybos sektorių bendra veikla suteikia galimybę lengviau ir greičiau įgyvendinti paruoštus kultūrinius projektus bei dalyvauti kultūros politikos organizuojamose programose.

Programa „Kūrybiška Europa“ turi kitokį požiūrį į socialinės ir kultūrinės veiklos valdymo prigimtį ir funkcijas, grindžiamą kultūrinės ir meninės kūrinių unikalumu bei kūrėjo ir rinkos santykių sistemos prieštaravimo idėja. Lyginant su pirmosiomis įgyvendinamomis programomis („Kaleidoskopas“, „Ariane“ ir „Rafaelis“), programa „Kūrybiška Europa“ skirta stiprinti ir plėtoti tarptautinę partnerystę, surengti daugybę kultūrinių renginių Europos lygmeniu, plėsti visuomenės prieigą prie kultūros paveldo (G. Tagiuri, 2014). Pagrindinis jos tikslas – remti iniciatyvas ir projektus, kuriais siekiama plėsti, išsaugoti ir skleisti Europos šalių kultūrų įvairovę ir paveldą. Svarbus aspektas – ilgalaikių projektų ir veiklų finansavimas tarptautinio ir regioninio bendradarbiavimo rėmuose, stiprinant kultūrų dialogą, didinant tarpvalstybinį mobilumą, skatinant tarptautinę kultūros produktų ir ekspertų apyvartą. Plečiantis Europos kultūrinei erdvei, ši kultūros programa prisideda prie informacijos ir duomenų sklaidos sistemos formavimosi, politinės analitikos plėtros, sociokultūrinės sferos organizavimo mechanizmo.

Apibendrinant pabrėžiama, kad išskiriami trys kultūros politikos modeliai – išorinio paskatų, socialinio mokymosi ir pamokos – piešimo modelis. Jie skiriasi darbo pobūdžiu, akcentuojami socialiniai, finansiniai ir moraliniai aspektai bei jų įgyvendinimo galimybės. Šiuo metu Lietuvoje įgyvendinama „Kūrybiška Europa“ programa, jos tikslas – atskleisti kitokį žmogaus požiūrį į socialinės ir kultūros veiklos valdymo prigimtį ir funkcijas, grindžiamą kultūrinės ir meninės autorių unikalumu bei kūrėjo ir žiūrovių glaudesniu santykių išlaikymu.

1.3. COVID-19 krizės poveikis kultūros paslaugų teikimui apžvalga

Dabartinėje pandemijos epochoje susidaro įspūdis, kad kultūra ir kultūrinis gyvenimas dažnai paliekami nuošalyje ir kreipiamas dėmesys į „svarbesnę“ žmogaus veiklą, tačiau dalyvavimas kultūriniuose renginiuose svarbus asmens gyvenimo kokybei (P. Baranowski, K. Korczak, J. Zając, 2020). 1948 metų Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje pripažinta, kad kiekvienas turi teisę laisvai dalyvauti bendruomenės kultūriniame gyvenime, mėgautis menais ir dalyvauti mokslo pažangoje bei jos teikiama nauda. F. Kużelewska, M. Tomaszuk (2020) taip pat pažymi, kad kultūrinės teisės suprantamos kaip neatsiejamos nuo žmogaus teisių ir reikalauja apsaugos mechanizmų tam tikrose tarptautinėse (įskaitant regioninėse) teisės sistemose. Europa sukūrė vieną veiksmingiausių žmogaus teisių apsaugos mechanizmų, įsteigdama Europos Tarybą ir priimdama Europos žmogaus teisių teismą, tačiau pandemija beveik sustabdė prieigą prie kultūrinio turinio, todėl daugeliu atvejų internetinis bendravimas tapo vieninteliu būdu, kuriuo daugelis pasaulio gyventojų gali pasiekti kultūrinį turinį, kai jie turi būti izoliacijoje. Net jei prieiga prie kultūros renginių prieinama virtualioje erdvėje jau daugelį

metų, tačiau įvesti pandemijos ribojimai priverčia žmones likti namuose ir kultūrinius renginius žiūrėti nuotoliniu būdu.

Koronavirusinė liga (SARS-CoV-2) ir COVID-19 pandemija kilo Kinijoje 2019 metų pabaigoje ir išplito visame pasaulyje per tarptautines keliones, sukeldama tiesiogines ir nepamatuojamas pasekmes. COVID-19 pandemija padarė didžiulį poveikį pasaulinei visuomenei. Tai ypač paveikia socialinę veiklą ir kai kuriuos sektorius, ypač, sportą, turizmą, kultūrinę veiklą ar renginių industriją. PSO 2020 metais sausio 30 dieną COVID-19 protrūkį paskelbė kaip tarptautinio susirūpinimo visuomenės sveikatai ekstremalią situaciją (World Health Organisation, 2021). COVID-19 pandemija tapo reikšminga pasauline krize, stipriai paliečiančia beveik visus ekonominio ir socialinio gyvenimo aspektus. Vyriausybės uždarė sienas, uždraudė masinius susibūrimus, sukurdamos „naują normą“ kultūrinių organizatoriams ir gyventojams. Ši pasaulinė krizė reikalauja, kad asmenys, organizacijos ir valstybės imtųsi būtinų veiksmų, jog susidorotų su pandemijos padariniais, pavyzdžiui, M. Lindström (2020) siūlo sukurti visapusišką ir sistemingą supratimą apie COVID-19 pandemijos poveikį asmens karjerai ir nustatyti galimas įveikos strategijas bei išskiria COVID-19 pandemijos poveikį kultūros institucijoms, o konkrečiau – renginių industrijai. I. S. Madray (2020) priduria, kad renginių pramonė, kurios vertė 1000 milijardų USD, viena iš labiausiai paveiktų šios pandemijos pramonės šakų visame pasaulyje ir ji iki 2020 metų balandžio mėnesio patyrė didžiausią nuostolį renginių pramonėje dėl atšaukiamų renginių ir rizikuoja prarasti 85,9 milijonus darbo vietų. Atliktame moksliniame tyrime apie pandemijos metu kylančias problemas socialiniame kontekste, didžiausias dėmesys skiriamas pandemijos poveikiui ekonominiams, socialiniams ir politiniams santykiams, pasaulio ekonomikai (C. Fonseca, C. Jorge, D. Reis, M. do Carmo, 2020).

Koronavirusas ir COVID-19 pandemija sukėlė unikalią krizę visoje žmonijos istorijoje, nes paveikė visą pasaulį, ko dar niekada nėra buvę. Iki šio įvykio buvo manoma, kad tik terorizmas, didžiųjų valstybių konfrontacijos ir (arba) finansinės krizės, pavyzdžiui, 2008 metų finansinė krizė, gali sukelti didelių pasaulinių neramumų (D. Agostino, M. Arnaboldi, M. D. Lema, 2020). Mokslininkai tiria pandemijos poveikį turizmui (S. Benjamin, A. Dillette, D. H. Alderman, 2020) ir sporto renginiams (I. Miles, R. Shipway, 2020). Kalbant apie renginių industriją galima išskirti du segmentus – skaitmenizacijos poveikis renginių industrijoje ir krizių valdymas. Pastebima, kad dėl COVID-19 protrūkių kultūriniai renginiai nukenčia nuo įgimto didesnio pažeidžiamumo vidiniams ar išoriniams trikdžiams, o tai reiškia, kad bet koks nedidelis sutrikdymas vidinėje ir išorinėje aplinkoje sukelia katastrofišką poveikį. P. Mohanty, D. Himanshi, R. Choudhury (2020) teigia, kad COVID-19 protrūkis, būdamas didžiausia XXI amžiaus pandemija, turinti katastrofiškų padarinių beveik visoms ekonominės veiklos sferoms, tačiau turizmas tapo labiausiai nukentėjusiu sektoriumi.

COVID-19 pandemija didelę įtaką daro kultūrinei industrijai, nes teatrai, muziejai, bibliotekos, meno galerijos ir kitos visuomeninių susirinkimų vietos priverstos užsidaryti. Festivaliai,

mugės, spektakliai ir koncertai atšaukiami. Valstybinės ir privačios kultūros institucijos ir fondai, kūrėjų, aktorių, muzikantų kelis mėnesius negalėjo dalyvauti kūrybinėje veikloje, repeticijose, todėl sumažėja pajamos (R. Mikac, 2020). Lyginant su pramonės šakomis, kultūros ir kūrybos sektoriai paveikti stipriau negu bet kuris kitas sektorius. Kylantis iššūkis globalus, todėl galimi įvairūs sprendimai ir pritaikyti prie vietinių ir sektorinių aplinkybių. Analizuojant kultūrinį sektorių kai kurios šalys ir viešosios agentūros suteikia paramą institucijoms ir asmenims, tačiau to nepakanka (Knight Foundation, 2020). Patvarūs sprendimai neapsiriboja kiekybiškai įvertinama ar vienkartine finansine parama, tačiau vis tiek trūksta išteklių reaguoti į tokią ekstremalią situaciją. Laisvai samdomi darbuotojai, ne visą darbo dieną dirbantys darbuotojai ir koncertiniai padėjėjai, sudarantys didelę sektoriaus darbo jėgos dalį, neturi galimybės naudotis įprastiniais socialinės apsaugos mechanizmais (A. C. Pratt, 2017). Dalis kultūrinės ir kūrybinės darbo jėgos remiasi šešėline ekonomika ir nėra oficialiose sąskaitose bei duomenų bazėse. Nestabilumas ir ekonominis neapibrėžtumas kultūrinėje srityje didelis, o pasaulinė sveikatos krizė išplečia ir sustiprina neigiamą poveikį.

Iki 2020 metų liepos mėnesio daugelis apribojimų jau buvo panaikinti, tačiau „1,5 metro visuomenės“ koncepcija išsaugota, todėl vis dar uždrausta rengti didelio masto koncertus, pavyzdžiui, festivalius, ir smarkiai apriboti laisvalaikio vietų prieinamumą. Netikėta COVID-19 pandemija priverčia daugelio valstybių vyriausybes visiškai uždaryti visas neesmines struktūras ir veiklą, įskaitant muziejus ir kitas kultūros įstaigas. Karantino metu žmonės daugiau laisvalaikio praleidžia namuose, kartu su šeima ir tai lemia su socialine žiniasklaida susijusio laisvalaikio, žaidimų, televizijos (ypač srautinių transliacijų) populiarumą, bet ir „tradicinių“ laisvalaikio formų perkainojimą, nes daugelis laisvalaikio įstaigų uždarytos, savarankiškai organizuojamos laisvalaikio pramogos lauke, pavyzdžiui, žygiai pėsčiomis, bėgimas ir važiavimas dviračiu, tampa dar populiaresni (van Leeuwen ir kt., 2020). Kai kurios kultūros institucijos negali atverti durų lankytojams, todėl vienintele galimybe tampa kultūros ir žinių sklaida internetu.

D. Agostino ir kt. (2020) atkreipia dėmesį, kad ši situacija paspartina skaitmeninės transformacijos procesus, o nesukuria naujoviškas technologijas, pavyzdžiui, socialinę žiniasklaidą. Mokslininkai nurodo, kad 45 procentai pasaulio gyventojų turi asmeninę paskyrą socialinėje žiniasklaidoje. Samaroudi ir kt. (2020) nurodo, kad pastebimas padidėjęs virtualus bendravimas pandemijos metu. COVID-19 pandemijos poveikis daugeliui žmonių pakeičia kasdienio gyvenimo įpročius dėl skaitmeninės žiniasklaidos vartojimo elgsenos, nes milijonai gyventoją savo darbą, socialinę ir švietimo veiklą perkėlė į virtualią erdvę, nes buvo įvestas karantinas, apribotas socialinis bendravimas. Kai kuriais COVID-19 krizės laikotarpiais kultūrinės organizacijos privalėjo apriboti fizinę prieigą, o taip pat galerijos, bibliotekos, archyvai ir muziejai nebuvo atleisti nuo karantino priemonių taikymo. Be tiesioginio poveikio institucijų darbo veiklai ir finansams, organizacijos turėjo uždaryti, atidėti arba atšaukti projektus, spektaklius, parodas ir edukacines programas. Vienas iš

galimų veiksmų, šiuos projektus parodyti virtualioje erdvėje, todėl internetinė prieiga galėjo sumažinti izoliaciją, pagerinti asmens psichinę sveikatą ir patenkinti įvairių auditorijų švietimo ir kūrybinius poreikius. Dėl COVID-19 pandemijos kultūriniai renginiai, pavyzdžiui, spektakliai, koncertai, edukacinė veikla, buvo uždrausta ir žmonės negalėjo rinktis uždaroje erdvėje, tačiau kultūros centrai rado alternatyvių būdų susisiekti su savo auditorija karantino metu. Jie organizavo renginius per socialinės žiniasklaidos programas, virtualią erdvę, socialinius tinklus arba mobiliąsias programėles bei naudojo skaitmenines priemones, kad pakeistų bendrą susitikimą uždaroje erdvėje.

Kultūros centrai toliau galėjo tęsti savo veiklą karantino ir izoliacijos metu, jie priversti keisti ir (arba) paspartinti savo skaitmeninę praktiką ir procesus, o daugelis institucijų ir jų auditorijos turėjo perkelti savo veiklą į virtualią erdvę, todėl internetas laikomas kaip vienas iš įsitraukimo formų (J. Finnis, A. Kennedy, 2020). Sugretindamas kultūrinės institucijos skaitmenines iniciatyvas pandemijos metu, naudojasi virtualiomis priemonėmis. C. Zuanni (2020) išskiria daug veiklų, kurios remiasi mobiliais ištekliais, įskaitant skaitmenines kolekcijas, socialinę žiniasklaidą, skaitmeninio turinio kūrimą, pavyzdžiui, virtualias parodas, kuratorių pokalbius ir virtualios ekskursijos po galerijas. Labai padaugėjo internetinio turinio kūrimo ir turinio perpublikavimo bei perteikimo, o dėl to reikėjo keisti vidinius procesus, tokius kaip duomenų valymas, katalogavimas ar kolekcijų įtraukimas į internetą. Kultūrinės institucijos, taikančios skaitmenines strategijas, pastebi sklandesnį perėjimą negu tos, kurios anksčiau stengėsi įtraukti skaitmenines priemones į savo veiklą, kad neatsiliktų nuo sparčios technologinės raidos iki COVID-19 (E. Merritt, 2021). Išankstinė organizacinės skaitmeninės kultūros ir pajėgumų egzistavimas suteikia galimybę kultūros centrams greičiau atsigauti po COVID-19 pandemijos.

Apibendrinant galima teigti, kad COVID-19 smarkiai paveikia kultūrinį sektorių. Dėl patirtinio ir asmeninio meno – vizualiųjų menų, muzikos, šokio – darbo pobūdis labai pasikeičia, nes karantino metu daugelis renginių vietų liko uždarytos arba veikia ribotai. Papildomos apsaugos priemonės prisideda prie ekonominių nuostolių kultūriniam sektoriui, ypač ne pelno siekiančioms meno organizacijoms, nes netenka pajamų dėl įsakymų likti namuose arba viešų susirinkimų apribojimų. Daugeliui meno organizacijų kyla iššūkis pritaikyti privačius meno renginius prie virtualaus meno patirties ir gauti iš jų lėšų, kad išlaikytų ilgalaikį finansinį stabilumą.

1.4. Kultūros politikos programų įgyvendinimo Lietuvoje pagrindimas

Kai Lietuva prisijungė prie pagrindinės ES kultūros programos, tai buvo vienas reikšmingiausių įvykių Lietuvos kultūros istorijoje tiek savo sklaida užsienyje, tiek europiniu bendradarbiavimu. ES programomis siekiama plėsti nedalomą Europos kultūrinę erdvę, išsaugant bendrą kultūros paveldą. Pagal šias programas finansuojami ambicingi, platūs ir tarptautinio bendradarbiavimo projektai iš įvairių valstybių, reikalaujantys profesionalaus ir atsakingo požiūrio į kultūrą ir jos poveikį visuomenei Europoje ir visame pasaulyje. ES kultūros programos suteikia

išskirtinę galimybę keistis idėjomis visoje Europoje ir galimybę įgyvendinti paruoštus projektus. Kultūros programos pavadinimas iš tiesų tampa aukštos kokybės ir didelės vertės projekto prekės ženklu bei menininkų, taip pat dalyvaujančių kultūros ir meno organizacijų bendrystės šaltiniu.

2 lentelė. Kultūros politikos programos

Kultūros programos	Trukmė	Programos objektai	Programos projektai
„Europos Sąjungos kultūra“	2007-2013 metai	· Kultūros sektoriuje dirbančių žmonių tarptautinio mobilumo skatinimas; · Parama tarptautinei kultūros ir meno kūrinių ir produktų apyvartai; · Kultūrų dialogo skatinimas.	*Kultūros projektai:* 1. Daugiamečiai projektai; 2. Bendradarbiavimo projektai; 3. Bendradarbiavimo projektai su „trečiosiomis šalimis“; 4. Parama festivaliams; 5. Literatūros vertimo projektai. *Dotacijos* pagrindiniams Europos tinklams, „ambasadorių“ ir su politika susijusiems projektams. *Parama moksliniams tyrimams ir informacijos teikimo bei sklaidos veiklai*
„Europos kultūros paveldo metai“	2018 metai	Kultūros paveldas	*Renginiai mokyklose*; *Moksliniai tyrimai,* padedantys rasti novatoriškus sprendimus dėl paveldui priskirtų pastatų naudojimo arba kovai su neteisėta prekyba kultūros vertybėmis.
„Kūrybiška Europa“	2014-2020 metai	Europos kultūrai, kinui, televizijai, muzikai, literatūrai, scenos menui, paveldui ir kitoms susijusioms sritims remti	*Mokymų sesijos,* kūrybinės dirbtuvės, medžiagos paruošimas, internetinės svetainės, skirtos konkrečiam tikslui. *Mainai ir rezidencijos.* Veiklos gali apimti meninę kūrybą, įskaitant ko-kūrybą ir ko-produkciją. *Kultūrinių organizacijų susibūrimai*, siekiant sukurti naują produktą ir/ ar jį atlikti skirtingose vietose, skirtingose šalyse. *Tarptautiniai kūrinių, atliepiančių europinę dimensiją, mainai*.
„Kūrybiška Europa“	2021-2027 metai	Europos kultūros ir kūrybos sektorius – kinas, filmas, kūrybinės ir kultūrinės industrijos	Nėra paruoštų projektų

Sudaryta darbo autoriaus remiantis Lietuvos Vyriausybės priimtos „Lietuvos kultūros politikos strategijos 2030“ (2019)

Du iš keturių pagrindinių 2019 metų Lietuvos Vyriausybės priimtos „Lietuvos kultūros politikos strategijos 2030“ tikslų – didinti kultūros prieinamumą ir kultūrinį dalyvavimą.

Pirmasis tikslas – *stiprinti valstybės, savivaldybių ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimą, mažinant kultūrinę atskirtį ir nelygybę*. Jis yra pasiekiamas, įgyvendinant tris išsikeltus uždavinius. Pirmasis tikslas susijęs su kultūros centrų veiklos gerinimu:

1. Užtikrinti lyderystę ir atliekamų funkcijų proporcingumą kultūros įstaigų tinkle;
2. Gerinti kultūros ir meno įstaigų veiklos kokybę ir efektyvumą, optimaliai paskirstant paslaugas jų tinkluose;
3. Užtikrinti kultūros žmogiškųjų išteklių tvarumą ir vienodą jų paskirstymą.

Antrasis tikslas – skatinti kūrybą ir dalyvavimą kultūroje ir apima šiuos uždavinius:

1. Ugdyti ir puoselėti talentus, sudarant tinkamas sąlygas kūrybai įvairiose meno srityse;
2. Skatinti vienodą aukštos kokybės ir įvairių formų kultūros prieinamumą įvairioms socialinėms grupėms;
3. Skatinti dalyvavimą įvairiose kūrybinėse veiklose, ugdant kultūrines kompetencijas.

Trečiasis tikslas susijęs su kultūrinio dalyvavimo klausimu pilietinės visuomenės ir kritinio žmonių mąstymo ugdyme ir išskiriami šie uždaviniai:

1. Stiprinti piliečių ir institucijų imunitetą informacinėms grėsmėms ir pilietinį aktyvumą bei žinias;
2. Stiprinti žmonių kritinio mąstymo gebėjimus ir kultūros reiškinių supratimą;
3. Ugdyti tautinį suvokimą bei šiuolaikinės visuomenės materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą.

Programa „Kūrybiška Europa“, Europos Sąjungoje vykdoma kultūrinė iniciatyva. Ją sudaro ES254 bendroji programa, skirta ES kultūros ir kūrybinių sektorių finansavimui ir plėtrai skatinti. Ši programa, kaip ir kitos kultūros programos, patenka į Sutarties dėl Europos Sąjungos 167 straipsnį ir skirta remti, koordinuoti arba papildyti valstybių narių darbą laikantis subsidiarumo principo, neperžengiant nacionalinės kompetencijos. Programa „Kūrybiška Europa“ turi įgyvendinti naująją Europos kultūros darbotvarkę. Europos kultūros darbotvarkė tiesiogiai susijusi su visa apimančia ES strategija. „Kūrybiška Europa“ vykdoma 2014–2020 metais ir pratęsta iki 2027 metų. Ji tęsia 2007–2013 metais pradėtą kultūros, garso ir vaizdo bei dvi žiniasklaidos programas. „Kūrybiška Europa“ sujungia tris kryptis į vieną kryptį. Šiame poskyryje nagrinėjama tik kultūros kryptis – Kūrybiškos Europos paprogramė „Kultūra“.

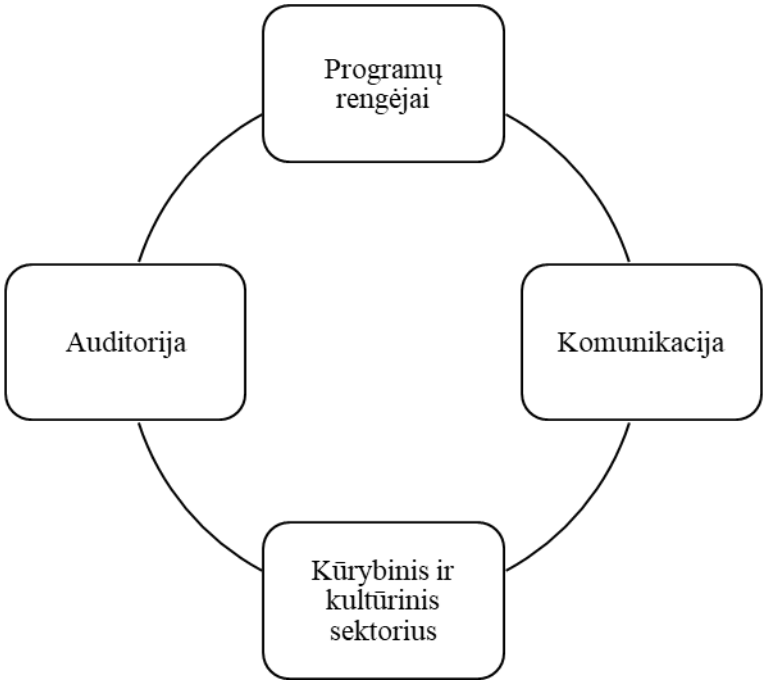
Bendradarbiavimo projektai pagal Kūrybiškos Europos paprogramę kultūra skirstomi į dvi grupes: mažesnio ir didesnio dydžio bendradarbiavimo projektai ir ES finansuoja iki 60 procentų mažesnės apimties projektų ir iki 50 procentų didesnės apimties projektų. Didžiausias ES biudžeto prašymas mažesniems projektams – 200 000 eurų, o didesniems – 2 000 000 eurų. Šiems projektams

2018 metais buvo skirta 44 659 000 Eur, iš kurių mažesniems bendradarbiavimo projektams skirta 17,8 milijonai Eur (European Commission, 2017). Tinkamumo dalyvauti programoje „Kūrybiška Europa“ mažesnio masto bendradarbiavimo projektams kriterijai – trys tam tikro projekto partneriai turi turėti juridinę būstinę bent trijose skirtingose šalyse, o didesnio masto projekto dalyviai turi būti iš šešių skirtingų ES valstybių.

> *„„Kūrybiškos Europos kultūros“ paprogramės reikalavimus atitinkanti veikla neapima garso ir vaizdo žiniasklaidos, pavyzdžiui, filmų, muzikos, animacijos, nes „Kūrybiškoje Europoje“ jos turi savo kategoriją. Gali būti garso ir vaizdo elementų, bet jie negali būti pagrindiniu Kūrybiškos Europos kultūros poskyrio kultūros projektu“ (European Commission, 2017).*

Informacija apie projektus, kuriems buvo skirtos dotacijos programoje „Kūrybiška Europa“, pateikiama Europos Sąjungos „Kūrybiškos Europos“ internetinio portalo duomenų bazėje. Suvestines kiekvieno projekto ataskaitas parengia paramos gavėjai, o jos platinamos per Europos Sąjungos svetainę.

„Kūrybiškos Europos“ programos pagrindiniai elementai pateikti 1 paveiksle.

1 pav. „Kūrybiškos Europos“ programos elementai

Sudaryta darbo autoriaus remiantis European Commission (2018)

Programos rengėjai

ES kultūros sistema nurodo, kad programų rengėjas gali kontroliuoti ir dislokuoti kultūros vertybes bei generuoti kultūrinę veiklą. ES politikos dokumentų ir „Kūrybiškos Europos“ programos

projektų įvertinimas atskleidžia, kad ES skatina kurti kultūros ir kūrybos ar kultūros projektus. „Kūrybiškos Europos“ programos potemėje „Kultūra“ dokumentai rodo, kad ES skatina kultūros vertybių laikymąsis. Jau pagrindiniame dokumente – 2007 metų kultūros darbotvarkėje – teigiama, kad „Kūrybiškos Europos“ pirmtakės programos Kultūros programa 2007–2013 metų tikslas – skatinti kūrybiškumą, padėti tūkstančiams kultūros organizacijų kurti ir įgyvendinti kultūros ir meno projektus bei skatinti meninę ir literatūrinę kūrybą (P. Chung, 2017). Naujojoje darbotvarkėje kaip vienas iš pagrindinių strateginių tikslų – kultūros paveldo kaip bendro ištekliaus išsaugojimo svarba (European Commission, 2018).

„Kūrybiškos Europos“ programos gairėse minima, kad meninė kūryba, įskaitant bendrą kūrybą, spektakliai, parodos ir ekskursijos. Gairėse priduriama, kad sukurti meno kūriniai gali būti nauji ar avangardiniai kūriniai arba kultūros paveldas (European Commission, 2014a). Taip pat akcentuojamos vietos ir meninės bendruomenės, pavyzdžiui, koncertų salės, operos teatrai, teatrai, festivaliai, orkestrai, muzikos grupės, teatro grupės (European Commision, 2014b). Nuostatuose taip pat teigiama, kad „Kūrybiškos Europos“ programa turi remti tarptautinius turus, renginius, parodas ir festivalius (European Commission, 2013), pabrėžiant veiklą, susijusią su kultūros vertybėmis.

Komunikacija. Kultūrinė sistema pabrėžia, kad komunikacijos infrastruktūroje svarbu turėti abu komponentus – iš viršaus į apačią ir abipusį. ES nevykdo aiškios komunikacijos „iš viršaus į apačią“ kampaniją arba projektai pasiekia daug auditorijų. Pastebima, kad ES finansuoti ir atrinkti projektai atliekami pačioje „Kūrybiškos Europos“ programos rengėjų, tačiau nepasiekia gavėjų.

Apžvelgiant komunikacijos „iš viršaus į apačią“ mechanizmą, pabrėžiama, kad

> *„Kūrybiškos Europos“ programos projektai ne tik turi pabrėžti Europos dimensiją, bet ir juos turi finansuoti ir paremti ES. ES pabrėžia „komunikaciją ir sklaidą“ ir teigia, kad programos remiamų projektų naudos gavėjai [privalo] užtikrinti, kad būtų perduodama ir sklaidoma informacija apie gautą Europos Sąjungos finansavimą ir pasiektus rezultatus. ES nurodo, kad tai atrankos kriterijų dalis, kad kiekvienas „Kūrybiškos Europos“ projektas turi parodyti, kaip jis parodys gautą ES paramą projekto metu ir vėliau“ (European Commision, 2014b).*

ES aiškiai nurodo, kad paprogramės „Kultūra“ paramos gavėjai naudoja logotipą, kurį pateikia ES komisija. Komisija nustato šio logotipo naudojimo detales ir apie tai praneša projekto gavėjams (European Commission, 2013).

Viena iš pagrindinių „Kūrybiškos Europos“ programos uždavinių – skatinti tinklų kūrimą visame programos rengime. Tokia komunikacija padeda, kad kiekvienas projektas atitiktų nustatytus kriterijus ir gautų ES finansavimą. Mažesnio dydžio projektuose turi būti bent trys partneriai, kurių juridinė buveinė būtų bent trijose skirtingose šalyse, o didesniuose bendradarbiavimo projektuose turi

būti bent šeši partneriai, kurių juridinė buveinė būtų ne mažiau kaip šešiose skirtingose šalyse (European Commision, 2014b). Vienas iš keturių bendradarbiavimo projektų apdovanojimo kriterijų – „partnerystės kokybė“. Pagal šį kriterijų ES teikia vertę projektų organizavimui ir koordinavimui, tačiau ji nori pamatyti, kaip projektai įtraukia dalyvius ne tik į koordinavimą, administravimą ar judėjimą tarpvalstybiniu mastu, o į tinklo galimybių ir partnerysčių ir kontaktų kūrimą, skatinant mobilumą ir kūrybinę sinergiją (European Commission, 2018). „Kūrybiškos Europos“ programa sukurta, siekiant suburti kultūros ir kūrybines organizacijas per tarptautinius bendradarbiavimo projektus.

Kūrybinis ir kultūrinis sektorius. ES dokumentuose dominuoja parama „Kūrybiškos Europos“ programai. Nors ši programa – skatinamoji programa kultūriniam sektoriui, tačiau daugiausia dėmesio skiriama sektoriaus „gebėjimų stiprinimui“, nes kultūros projektai dažnai vertinami kaip turintys platesnį kultūrinį poveikį. Kultūros darbotvarkėje nurodyta apie ES norą skatinti kultūros sektoriaus gebėjimų stiprinimą (European Commission, 2018). „Kūrybinės Europos“ programa skirta kultūros ir kūrybos nariams suteikti įgūdžių, kompetencijų ir praktinių žinių, prisidedančių prie kultūros ir kūrybos sektorių stiprinimo, įskaitant naujų verslo ir valdymo modelių išbandymą (European Commission, 2014a).

> *„Programos paremiamoje veikloje pagrindinis dėmesys skiriamas kultūros specialistų įgūdžių ugdymui, verslo ir organizacinei stiprybei, ir tai gali būti vykdoma seminarų ir mokymo sesijų forma. Vadinasi, ES tikisi ne tik paskatinti specifinių kūrybinių ar kultūrinių vertybių plėtrą, bet ir pabrėžia „Kūrybiškos Europos“ rengėjų ir vykdytojų pajėgumų stiprinimo svarbą“ (European Commission, 2014b).*

Šios programos apraše taip pat akcentuojama kaip kultūrinis sektorius bus remiamas, įgyjant naujus įgūdžius, įgyvendinant projektą. Finansai, mokymasis, inovacijos ir patentavimas kultūros ir kūrybinėms industrijoms“, be to, sektoriui teikiama parama per Europos inovacijų ir technologijų institutą. Atsižvelgiant į tai, patys projektai atspindi didelį dėmesį temoms, susijusioms su „Kūrybiškos Europos“ programos rengėjų įgūdžių plėtra, o ne kitoms kultūrinėms Europos temoms ar normoms, su kuriomis Europa dažnai siejama.

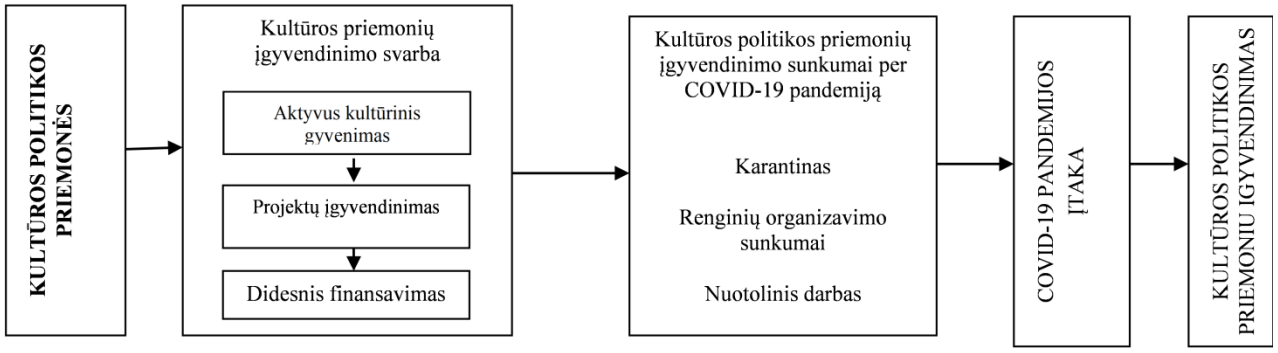
Auditorija. 2018 metų „Kūrybiškos Europos“ programos gairėse taip pat didelis dėmesys skiriamas auditorijos plėtrai, kad ji būtų įtraukiama naujais ir novatoriškais būdais, siekiant pagerinti prieigą prie kultūros ir kūrybinių darbų Europos Sąjungoje ir už jos ribų (European Commission, 2018). Auditorija ne tik reiškia suartinti žmones ir kultūrą, o tai daryti kažką su auditorija, o ne ką nors daryti dėl jų. Čia akcentuojamas žiūrovų įtraukimas į kūrimą ir dalyvavimas projektuose. Publika tampa projektų dalimi. Gairėse pabrėžiama, kad svarbu pažvelgti ne tik į kultūrą, bet ir sudaryti

sąlygas, kad auditorijos dalyvavimas turėtų būti neatsiejama projekto dalis – įtraukiant auditoriją į programavimą, vykdymą, dalyvaujantį meną, fizinį dialogą, socialinių tinklų sąveiką, savanorišką veiklą ar kūrybines partnerystes su kitais sektoriais (sveikata, švietimas, mažmeninė prekyba). Didelis dėmesys auditorijos įtraukimui į kultūros projekto kūrymo procesą atsispindi ir Naujojoje kultūros darbotvarkėje. Auditorijos ugdymas apibūdinamas kaip pagrindinis „Kūrybinės Europos“ programos tikslas, prisidedantis prie auditorijos plėtros, padedant Europos menininkams/ kultūros profesionalams ir jų kūriniams pasiekti naują ir išplėstą auditoriją bei pagerinti prieigą prie kultūros ir kūrybos kūrinių ir gerinti patirtį bei gilinti ryšius su esama ir būsima auditorija (European Commission, 2014a). Didelis dėmesys skiriamas pasiekiamos auditorijos vertinimui ir stebėjimui.

Apibendrinant galima teigti, kad ES finansuoja projektus būtent „Kūrybinės Europos“ veiklai stiprinti. Šie projektai atkreipia dėmesį į ES ne per europines temas, kurias gali atmesti ES valstybės narės ar kita auditorija, bet pasitelkia Europos dimensiją, kad pabrėžtų jos buvimą kuriamose kūrybinėse ir kultūrinėse vertybėse ir veikloje. ES naudoja „pajėgumų stiprinimo“ naratyvą, kad sukurtų ne tik „Kūrybinės Europos“ programą, bet ir galimybę naudotis kultūriniais ištekliais. ES gali kurti kultūros vertybes, veiklą, tinklus ir nukreipti visą tai į konkrečias auditorijas.

2. KULTŪROS POLITIKOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO COVID-19 PANDEMIJOS KONTEKSTE ŠVENČIONIŲ RAJONE TYRIMO METODINĖ DALIS

Empirinio tyrimo rezultatų analizėje atskleidžiamas kultūros politikos priemonių įgyvendinimas Švenčionių rajone per COVID-19 pandemiją. Konstruodama baigiamojo darbo tyrimą remiamasi Kużelewska, Tomaszuk (2020); Lindström (2020); I. Miles, R. Shipway (2020) idėjomis, kadangi jie atskleidžia COVID-19 pandemijos poveikį žmogaus kultūriniame gyvenime, kultūros politikai kylančias problemas bei kultūros politikos priemonių įgyvendinimo galimybes (žr. 2 pav.).

2 pav. Empirinio tyrimo modelis

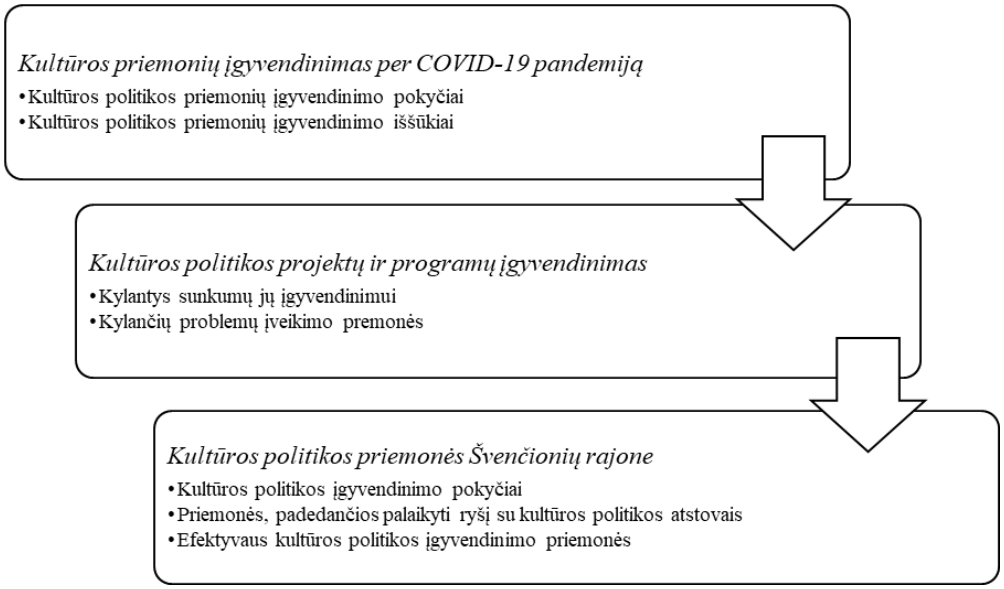
Sudaryta darbo autoriaus

Remiantis baigiamojo darbo teorine dalimi, tyrimo problema kyla iš kultūros priemonių įgyvendinimo svarbos žmogaus aktyviam kultūriniam gyvenimui, projektų įgyvendinimui bei didesniam finansavimui kultūros įstaigoms. Kultūros priemonių įgyvendinimui kyla sunkumų dėl COVID-19 pandemijos, nes jos metu buvo įvestas karantinas, kilo sunkumų renginių organizavimui bei kultūros įstaigų darbuotojai privalo dirbti nuotoliniu būdu. COVID-19 pandemija turėjo įtaką globaliai ir vietiniai kultūros politikai, todėl svarbu įgyvendinti ir kurti naujas kultūros politikos priemones.

Tyrimo metodas. Atliktas kokybinis tyrimas, siekiant išsiaiškinti tiriamos problemos svarbą šiuolaikinei kultūros politikai. Tyrėjas taip pat gali išsamiai išanalizuoti tiriamą objektą – ekspertų apklausa (interviu). Tyrėjas gali gauti subjektyvią informaciją, susijusią su interviu dalyvių įgyta patirtimi, profesionalumu bei išskirti kultūros priemonių įgyvendinimui kylančius sunkumus ir jų sprendimo būdus, naudojant pusiau struktūrizuotą interviu, padedantį atskleisti kultūros politikos priemonių įgyvendinimo galimybes Švenčionių rajone, paliekant erdvės tyrimo dalyviams pasiūlyti naujas idėjas. Šis metodas suteikia galimybę tyrėjui įgyti profesionalios patirties iš interviu dalyvių bei atskleisti tyrimo temos sudėtingumą (R. Tidikis, 2003). Pusiau struktūruotas interviu suteikia tyrimo

eigai, lengviau sudaryti pagrindinę pokalbio struktūrą, kad būtų galima parodyti pagrindines problemas, tačiau tyrėjas klausimų eiliškumą gali keisti pagal situaciją, o tai užtikrina natūralią pokalbio eigą.

Tyrimo instrumentarija.

3 pav. Tyrimo instrumentarijos sudėtis

Sudaryta darbo autoriaus

Empiriniam tyrimo tikslui pasiekti sudarytas pusiau struktūrizuoto interviu klausimynas. Juo siekiama išsiaiškinti Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojų nuomonę apie kultūros politikos priemonių įgyvendinimą per COVID-19 pandemiją. Atkreipiamas dėmesys, kad pusiau struktūrizuoto interviu turi sąsajas su tyrimo uždaviniais, nes atskleidžiami kultūros priemonių įgyvendinimo praktiniai aspektai, išskiriami kultūros priemonių įgyvendinimui kylantys sunkumai ir pokyčiai per COVID-19 pandemiją. Kita sąsaja su tyrimo uždaviniais, kad atskleidžiama kultūros politikos priemonių Švenčionių rajone įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją, išskiriamios priemonės, padedančios palaikyti ryšius su kultūros politikos atstovais bei išskiriamos efektyvaus kultūros politikos įgyvendinimo priemonės. Tyrimo instrumentas pateiktas 1 priede.

Tiriamųjų atranka – tikslinė atranka. Šis būdas suteikia galimybę tyrėjui į tyrimo imtį įtraukti tik už kultūros politikos priemonių įgyvendinimą atsakingus asmenis bei pasiekti empiriniame tyrime iškeltą tikslą (V. Žydžiūnaitė, 2011). Iš viso apklausta 6 Švenčionių rajono kultūros įstaigose dirbantys darbuotojai, atsakingi už kultūros politikos priemonių įgyvendinimą.

Atrankos kriterijai:

1. Asmenys, dirbantys Švenčionių rajono kultūros įstaigose;
2. Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojai, turintys ne trumpesnę negu 10 metų darbo patirtį;

Šie atrankos kriterijai svarbūs tyrėjui, kadangi Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojai kompeteningi ir galintys suteikti vertingos ir praktinės informacijos apie kultūros politikos priemonių įgyvendinimą. Tyrėjas gali lengviau pasiekti užsibrėžtą empirinio tyrimo tikslą (žr. 3 lentelę).

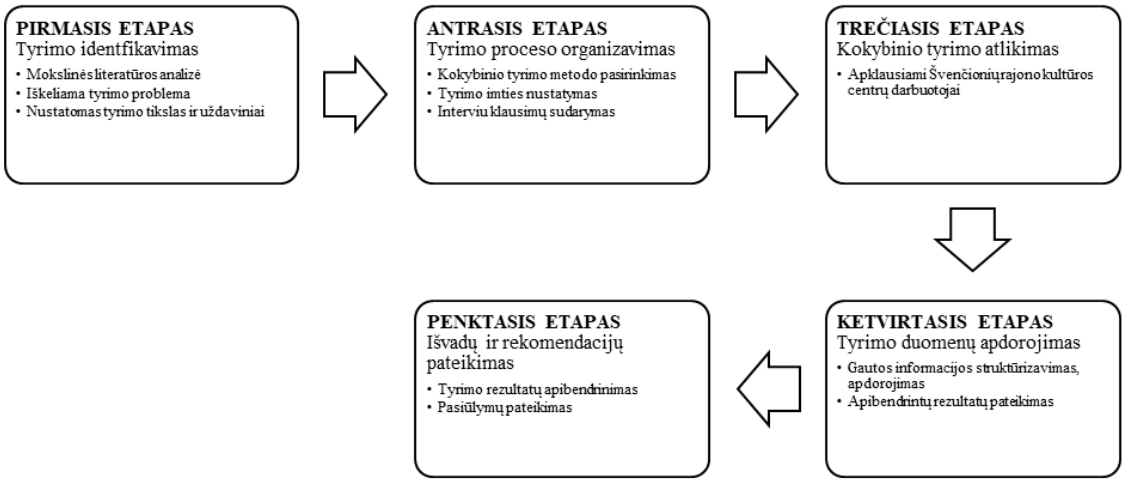
3 lentelė. Kokybinio tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos.

Kriterijai / **Darbuotojo Kodas**	**Darbovietė**
KUL_01	Pabradės miesto kultūros centras
KUL_02	Švenčionėlių miesto kultūros centras
KUL_03	Švenčionėlių miesto kultūros centras
KUL_04	Švenčionėlių miesto kultūros centras
KUL_05	Švenčionėlių miesto biblioteka
KUL_06	Švenčionių miesto kultūros centras

Sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo organizavimas. Kokybinis tyrimas atliktas vasario – kovo mėnesiais. Kiekvieno interviu trukmė – nuo 30 minučių iki 1 valandos. Svarbu paminėti, kad ekspertų susitikimo laikas derinamas telefonu ir elektroniniu paštu.

Tyrimas atliekamas laikantis nustatytos tvarkos. Tyrimą sudaro 5 etapai, pradedant problemos nustatymu ir baigiant tyrimo rezultatų apibendrinimu bei išvadomis. Tyrimo eiga pavaizduota 4 paveiksle.

4 pav. Tyrimo eiga
Sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo etika. Kokybinis tyrimas atliktas laikantis šių etikos principų:

Geranoriškumo. Švenčionių rajono kultūros centrų darbuotojams užtikrinama palanki ir tinkama pusiau struktūrizuoto interviu atlikimo aplinka, garantuojamas bendradarbiavimas su tyrėju.

Autonomijos. Švenčionių rajono kultūros centrų darbuotojai gali laisvai ir savanoriškai apsispręsti dalyvauti tyrime.

Informuotumo. Tyrimo dalyviams suteikiama informacija apie tyrėją, tyrimo tikslą bei anomiškumo ir konfidencialumo užtikrinimą.

Konfidencialumo. Švenčionių rajono kultūros centrų darbuotojų asmens duomenys nenaudojami tyrimo rezultatų analizėje. Jų privati informacija neviešinama (V. Žydžiūnaitė, (2011).

3. KULTŪROS POLITIKOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO COVID-19 PANDEMIJOS KONTEKSTE ŠVENČIONIŲ RAJONE TYRIMO ANALITINĖ DALIS

3.1. Kultūros politikos priemonių įgyvendinimas per COVID-19 pandemiją

Aptariant kultūros politikos priemonių/ veiklų įgyvendinimą per COVID-19 pandemiją, išskiriamos keturios kategorijos – ***pramogos, edukacija, laisvalaikio praleidimo galimybės*** bei ***projektų įgyvendinimas.***

Teorinėje apžvalgoje pabrėžiama, kad dėl COVID-19 protrūkių kultūriniai renginiai nukenčia labiausiai dėl įgimto didesnio pažeidžiamumo vidiniams ar išoriniams trikdžiams, o tai reiškia, kad bet koks nedidelis sutrikdymas vidinėje ir išorinėje aplinkoje sukelia katastrofišką poveikį. P. Mohanty ir kt. (2020) teigia, kad COVID-19 protrūkis, būdamas didžiausia XXI amžiaus pandemija turi katastrofiškų padarinių beveik visoms ekonominės veiklos sferoms, tačiau kultūrinis sektorius tapo labiausiai nukentėjusiu (žr. 5 pav.).

5 pav. Įgyvendintos priemonės/ veiklos per COVID-19 pandemiją

Sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo metu nustatyta, kad Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojai įgyvendino ***pramogas***, tai yra, renginiai – *„renginių organizavimas“ (KUL_01). „Laisvalaikio organizavimas miesto bendruomenei“ (KUL_04).* Vyko koncertai – *„koncertai“ (KUL_01, KUL_06)* arba popietės – *„organizuojam popietes“ (KUL_06).* Per COVID-19 pandemiją įgyvendinta ***edukacinė veikla***, pavyzdžiui, edukaciniai renginiai – *„Edukacijų organizavimas“ (KUL_01); „edukaciniai renginiai“ (KUL_04, KUL_05); „edukacines veiklas“ (KUL_06).* Švenčionių rajono kultūros centro darbuotojai organizavo vietos tradicijų ir papročių skleidimo kultūrinę veiklą – *„vietos tradicijų ir papročių skleidimo kultūrines veiklas“ (KUL_02)*. Jie supažindino su liaudies menu – *„liaudies meno skleidimo veikla“ (KUL_02)* bei organizavo mokymus plačiai visuomenei – *„organizuojam mokymus“ (KUL_06).* Lyginant tyrimo dalyvių nuomonę galima teigti, kad per COVID-19 pandemiją paprastai organizuojami renginiai, skirti pramogoms ir pabendravimui su kitais. Didesnis dėmesys skiriamas plačiosios auditorijos žinių plėtrai ir supažindinimui su rajono istorija, todėl rengiama edukacinė veikla ir mokymai.

Švenčionių rajono kultūros centruose ir bibliotekoje lankytojams suteikiamos ***laisvalaikio praleidimo galimybės***, pavyzdžiui, profesionali meno veikla. Tai patvirtina šis teiginys – *„plečiama profesionalų meno veikla“ (KUL_02).* Per COVID-19 pandemiją tęsiama meno mėgėjų kolektyvų veikla – *„plečiama mėgėjų meno veikla“ (KUL_02). „Meno mėgėjų kolektyvo kūrybinė veikla“ (KUL_04).* ***Projektų įgyvendinimas*** taip pat buvo svarbi priemonė per COVID-19 pandemiją. Šią kategoriją sudaro dvi subkategorijos – projektų rengimas ir patvirtina šis teiginys – *„rengiam ir įgyvendinam projektus“ (KUL_06)* bei vyko projektinė veikla – *„gaunama Lietuvos Respublikos ir ES fondų teikiama finansinė parama“ (KUL_02). „Metiniuose planuose užplanuotos veiklos“ (KUL_03). „Projektinė veikla, siekiant įsisavinti Europos Sąjungos ir Lietuvos įvairių fondų lėšas“ (KUL_04).* Kaip matoma iš gautų tyrimo rezultatų per pandemiją kultūros centro darbuotojai organizavo laisvalaikio praleidimo renginius jaunimui. Jie stengėsi įgyvendinti pradėtus ir naujus projektus, kad neprarastų ES gaunamo finansavimo (žr. 4 lentelė).

4 lentelė. Įgyvendintos priemonės/ veiklos per COVID-19 pandemiją

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
Pramogos	Renginiai	*„Renginių organizavimas“ (KUL_01)* *„Laisvalaikio organizavimas miesto bendruomenei“ (KUL_04)*
	Koncertai	*„Koncertai“ (KUL_01, KUL_06)*
	Popietės	*„Organizuojam popietes“ (KUL_06)*
Edukacija	Edukaciniai renginiai	*„Edukacijų organizavimas“ (KUL_01)* *„Edukaciniai renginiai“ (KUL_04, KUL_05)* *„Edukacines veiklas“ (KUL_06)*
	Vietos tradicijų ir papročių skleidimo kultūrinė veikla	*„Vietos tradicijų ir papročių skleidimo kultūrines veiklas“ (KUL_02)*
	Liaudies menas	*„Liaudies meno skleidimo veikla“ (KUL_02)*
	Mokymai	*„Organizuojam mokymus“ (KUL_06)*
Laisvalaikio praleidimo galimybės	Profesionali meno veikla	*„Plečiama profesionalų meno veikla“ (KUL_02)*
	Meno mėgėjų kolektyvų veikla	*„Plečiama mėgėjų meno veikla“ (KUL_02)* *„Meno mėgėjų kolektyvo kūrybinė veikla“ (KUL_04)*
Projektų įgyvendinimas	Projektų rengimas	*„Rengiam ir įgyvendinam projektus“ (KUL_06)*
	Projektinė veikla	*„Gaunama Lietuvos Respublikos ir ES fondų teikiama finansinė parama“ (KUL_02)* *„Metiniuose planuose užplanuotos veiklos“ (KUL_03)* *„Projektinė veikla, siekiant įsisavinti Europos Sąjungos ir Lietuvos įvairių fondų lėšas“ (KUL_04)*

Sudaryta darbo autoriaus

Apibendrinant galima teigti, kad Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojai dažniausiai įgyvendina pramogines, edukacines veiklas per COVID-19 pandemiją. Plačiajai visuomenei suteikia turiningo ir prasmingo laisvalaikio praleidimo galimybes bei įgyvendina paruoštus projektus. Atkreipiamas dėmesys, kad šiuo laikotarpiu toliau plečiama ir kultūros centrų darbuotojų veikla ir įgyvendinami parengti projektai bei suteikiama galimybė vykti renginiams.

Tyrimo metu interviu dalyviai išskyrė kylančius sunkumus dėl numatytų projektų, programų įgyvendinimą per COVID-19 pandemiją. Kaip matoma iš 6 paveiksle išskirtų kategorijų – ***pandemijos ribojimai renginių metu*** ir ***planuojamų renginių įgyvendinimo sunkumai***, interviu dalyviai nurodo organizacines problemas.

Teoretikai pabrėžia, kad kai kuriais COVID-19 krizės laikotarpiais kultūrinės organizacijos privalo apriboti fizinę prieigą, o taip pat galerijos, bibliotekos, archyvai ir muziejai nebuvo atleisti nuo

karantino priemonių taikymo. Be tiesioginio poveikio kultūrinių institucijų darbo veiklai ir finansams, organizacijos turėjo uždaryti, atidėti arba atšaukti projektus, spektaklius, parodas ir edukacines programas (žr. 6 pav.).

6 pav. Kylantys sunkumai, įgyvendinant numatytus projektus, programas per COVID-19 pandemiją

Sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo metu nustatyta, kad Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojams kilo sunkumų dėl ***pandemijos ribojimų renginių metu***, nes įvestas žiūrovų skaičiaus ribojimas. Tai patvirtina šie teiginiai – *„sumažėjęs žiūrovų kiekis“ (KUL_01); „planuojami renginiai įvykdyti su mažesniu žiūrovų kiekiu“ (KUL_03); „sunku numatyti žiūrovų skaičių“ (KUL_06).* Dažnai kyla problemų, nes sunku numatyti dalyvių skaičių – *„sunku numatyti dalyvių skaičių“ (KUL_06).* Pastebima, kad per pandemiją žmonės vengia didesnių susibūrimų. Tai patvirtina šie teiginiai – *„žmonės bijo eiti į didesnius renginius“ (KUL_01); „dėl pandeminės situacijos žmonės (ypač kaimuose arba vyresnio amžiaus) vengia didesnių susibūrimų“ (KUL_04).* Ploto ribojimai taip pat kelia sunkumų, organizuojant renginius – *„tenka veiklas skaidyti mažesnėms grupėms ir kartoti, siekiant išlaikyti 1 m2 žmogui apribojimus“ (KUL_06).* Aptariant gautus tyrimo rezultatus dėl kylančių sunkumų, įgyvendinant projektus, programas per COVID-19 pandemiją pastebima, kad dažniausiai

kyla problemos dėl vyriausybės įvestų karantino ribojimų, kadangi renginiuose negali dalyvauti didesnis žiūrovių skaičius bei įvesti ploto ribojimai. Kitas kylantis sunkumas, kad patys žmonės vengia didelių susibūrimų vietų ir nedalyvauja renginiuose, todėl sunku įgyvendinti numatytus projektus ir programas.

Apžvelgiant tyrimo rezultatus apie ***planuojamų renginių įgyvendinimo sunkumus*** atkreipiamas dėmesys, kad interviu dalyviams dažnai kyla problemų dėl kolektyvo dalyvio ligos, pavyzdžiui, *„Kaip organizatorius nesi įsitikinęs, kad visi dalyviai galės dalyvauti renginyje“. „Vykdant projektus dėl kolektyvo dalyvių susirgimo tekdavo keisti scenarijų“ (KUL_01).* Kitas kylantis sunkumas – didelių renginių ir masinių susibūrimų uždraudimas. Tai patvirtina šis teiginys – *„negalėjimas organizuoti didelių renginių, masinių susibūrimų“ (KUL_02).* Renginių datos pokyčiai taip pat sukelia problemų Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojams, nes *„reikėjo derinti renginių datas prie vyriausybės nutarimų dėl COVID-19 atlaisvinimų“ (KUL_02); „keičiamos numatytų veiklų datos“ (KUL_04)* arba *„pasikeitė renginių organizavimo galimybės ir įgyvendinimo terminai“ (KUL_03).* Dažnai kyla sunkumų dėl nuotolinių renginių, pavyzdžiui, *„pasikeitė veiklų pobūdis“ (KUL_03)* arba *„perorganizuojamos veiklos iš kontaktinių į nuotolines“ (KUL_04).* Iš tyrimo dalyvių teiginių matoma, kad kultūros centro ir bibliotekos darbuotojams kyla sunkumų dėl planuojamų projektų įgyvendinimo, nes dažnai COVID-19 virusu užsikrečia renginio dalyvis ir jis turi izoliuotis namuose. Kultūros centro darbuotojams tenka pakeisti renginio datą ir todėl praranda finansinius išteklius. Nuotolinių renginių organizavimas taip pat sukelia tam tikras problemas kultūros centro darbuotojams, nes jie neturi geros ir pakankamos kompiuterinės įrangos, jiems trūksta kompiuterinio raštingumo žinių ir įgūdžių, o taip pat tikslinė auditorija neturi galimybės stebėti organizuojamo renginio (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Kylantys sunkumai, įgyvendinant numatytus projektus, programas per COVID-19 pandemiją

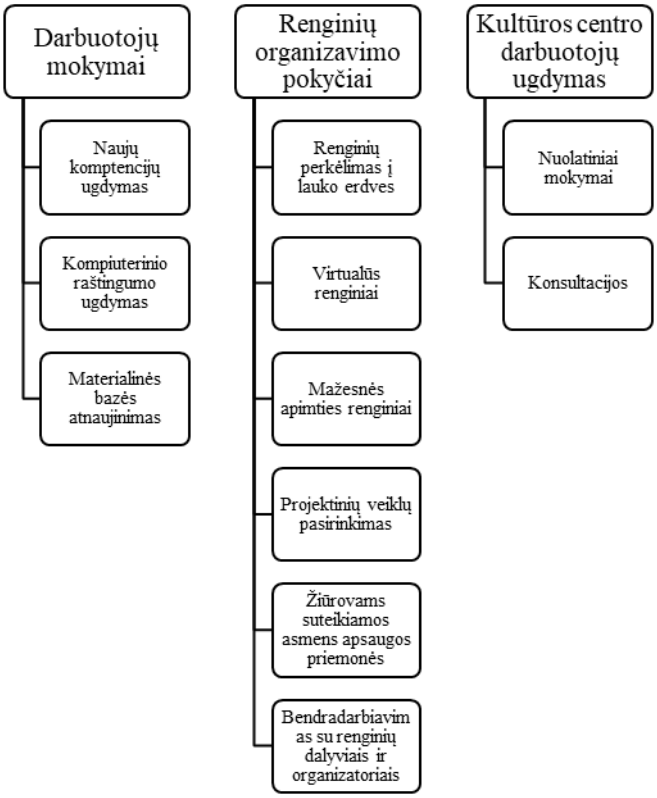
Kategorija	**Subkategorijos**	**Patvirtinantys teiginiai**
Pandemijos ribojimai renginių metu	Žiūrovų skaičiaus ribojimas	*„Sumažėjęs žiūrovų kiekis“ (KUL_01)* *„Planuojami renginiai įvykdyti su mažesniu žiūrovų kiekiu“ (KUL_03)* *„Sunku numatyti žiūrovų skaičių“ (KUL_06)*
	Sunku numatyti dalyvių skaičių	*„Sunku numatyti dalyvių skaičių“ (KUL_06)*
	Žmonės vengia didesnių susibūrimų	*„Žmonės bijo eiti į didesnius renginius“ (KUL_01)* *„Dėl pandeminės situacijos žmonės (ypač kaimuose arba vyresnio amžiaus) vengia didesnių susibūrimų“ (KUL_04)*
	Ploto ribojimai	*„Tenka veiklas skaidyti mažesnėms grupėms ir kartoti, siekiant išlaikyti 1 m2 žmogui apribojimus“ (KUL_06)*
Planuojamų renginių įgyvendinimo sunkumai	Kolektyvo dalyvių liga	*„Kaip organizatorius nesi įsitikinęs, kad visi dalyviai galės dalyvauti renginyje“ (KUL_01)* *„Vykdant projektus dėl kolektyvo dalyvių susirgimo tekdavo keisti scenarijų“ (KUL_01)*
	Didelių renginių ir masinių susibūrimų uždraudimas	*„Negalėjimas organizuoti didelių renginių, masinių susibūrimų“ (KUL_02)*
	Renginių datos pokyčiai	*„Reikėjo derinti renginių datas prie vyriausybės nutarimų dėl COVID-19 atlaisvinimų“ (KUL_02)* *„Keičiamos numatytų veiklų datos“ (KUL_04)* *„Pasikeitė renginių organizavimo galimybės ir įgyvendinimo terminai“ (KUL_03)*
	Nuotoliniai renginiai	*„Pasikeitė veiklų pobūdis“ (KUL_03)* *„Perorganizuojamos veiklos iš kontaktinių į nuotolines“ (KUL_04)*

Sudaryta darbo autoriaus

Apibendrinant išskiriamos dažniausiai kylantys sunkumai dėl pandemijos metu įvestų ribojimų, kai renginių metu gali stebėti mažesnis žiūrovų ir dalyvių skaičius, renginių organizatoriai turi atsižvelgti į ploto ribas bei patys lankytojai vengia didesnių renginių, kad nekiltų pavojus jų sveikatai. Kitos kylančios problemos dėl renginių įgyvendinimo, pavyzdžiui, kolektyvo dalyvis suserga COVID-19 virusu, todėl turi kiti kolektyvo nariai izoliuotis bei neįvyksta renginys. Lietuvos valdžia tam tikrą laiką buvo uždraudusi didelius renginius, nes stengėsi apsaugoti žmones nuo COVID-19 viruso užsikrėtimo ir greito plitimo, tačiau kultūros centrai patyrė didelius finansinius nuostolius. Daugelis kultūrinių renginių vyko nuotoliniu būdu per tam tikras internetines platformas, todėl kilo prieinamumo sunkumai žiūrovams.

Tyrimo metu atskleistos naudojamos įveikos priemonės, kad būtų įveikiamos kylančios problemos. Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus išskiriamos trys kategorijos – ***darbuotojų mokymai; renginių organizavimo pokyčiai*** bei ***kultūros centro darbuotojų ugdymas.***

Teorinėje apžvalgoje atkreipiamas dėmesys, kad dėl COVID-19 pandemijos kultūriniai renginiai, pavyzdžiui, spektakliai, koncertai, edukacinė veikla, buvo uždrausti ir žmonės negalėjo rinktis uždaroje erdvėje, tačiau kultūros įstaigos rado alternatyvių būdų susisiekti su savo auditorija karantino metu. Jie organizavo renginius per socialinės žiniasklaidos programas, virtualią erdvę, socialinius tinklus arba mobiliąsias programėles bei naudojo skaitmenines priemones, kad pakeistų bendrą susitikimą uždaroje erdvėje (žr. 7 pav.).

7 pav. Kylančių problemų įveikos priemonės per COVID-19 pandemiją

Sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo dalyviai nurodo, kad per COVID-19 pandemiją organizuojami ***darbuotojų mokymai***. Jie galėjo įgyti naujų kompetencijų – *„visi darbuotojai mokėsi pereiti į kitokį formatą naudodamiesi šiuolaikinėmis medijomis“ (KUL_02).* Kultūros darbuotojams organizuojami kompiuterinio raštingumo ugdymo užsiėmimai, pavyzdžiui, *„kompiuterinio raštingumo įgūdžių įgijimas“ (KUL_02)* bei vyko materialinės bazės atnaujimas – *„darbovietė atnaujino materialinę bazę“ (KUL_01). „Stengėmės atnaujinti materialinę bazę“ (KUL_06).* Lyginant tyrimo rezultatus apie kultūros centro darbuotojų mokymus kaip vieną iš kylančių įveikos priemonių per COVID-19 pandemiją matoma, kad jie įgyja naujų kompetencijų, įgūdžių bei žinių. Kultūros centruose atnaujinama materialinė bazė, padedanti darbuotojams įgyvendinti projektus, ruošti renginius plačiajai visuomenei.

Kitas problemų įveikimo būdas – ***renginių organizavimo pokyčiai.*** Kultūros centro darbuotojai renginius perkeldavo į lauko erdves, pavyzdžiui, *„ieškota galimybių veikloms atvirose erdvėse“ (KUL_03). „Daugiau renginių perkeliama į lauką“(KUL_06).* Per COVID-19 pandemiją dažnai vykdavo virtualūs renginiai. Tai patvirtina šis teiginys – *„organizuojami virtualūs renginiai“ (KUL_03)* arba vykdavo mažesnės apimties renginiai, pavyzdžiui, *„organizuojam mažesnės apimties renginius“ (KUL_03, KUL_06)* bei žiūrovams suteikiamos asmens apsaugos priemonės, pavyzdžiui, *„perkam ir aprūpinam žiūrovus asmens apsaugos priemonėmis“ (KUL_06).* Tyrimo dalyvis pažymi, kad jie bendradarbiavimas su renginių dalyviais ir organizatoriais taip pat gali būti kaip priemonė, įveikiant kylančius sunkumus per pandemiją. Tai patvirtina šis teiginys – *„bendradarbiavimas su renginių organizatoriais“ (KUL_04).* Renginių organizavimas per pandamiją pakito, kadangi organizuojami nuotoliniai arba virtualūs renginiai. Renginių organizatoriai taip pat žiūrovams suteikia reikalingas asmens apsaugos priemones.

Kultūros centro darbuotojų ugdymas laikomas kaip problemų įveikos būdas. Tai gali būti nuotolinių mokymų organizavimas, pavyzdžiui, *„kultūros centro darbuotojai nuolat dalyvavo mokymuose“ (KUL_01). „Mokymosi galimybės“ (KUL_04). „suteikiama galimybė dalyvauti mokymuose“ (KUL_06).* Švenčionių kultūros centro darbuotojai priduria, kad jiems suteikiamos konsultacijos, pavyzdžiui, *„konsultacijų pagalba“ (KUL_04). „Jeigu kildavo problemos, spręsdavome su Švenčionių savivaldybės viešąja biblioteka ir jas šalindavome“ (KUL_05).* Aptariant kultūros centro darbuotojų ugdymo priemonę galima teigti, kad jie dažniausiai dalyvaudavo nuotoliniuose mokymuose bei galėdavo pasikonsultuoti su specialistais. Ši problemų įveikos priemonė padeda kultūros centro darbuotojams įgyti naujų kompetencijų ir reikalingų žinių, organizuojant virtualius renginius (žr. 6 lentelę).

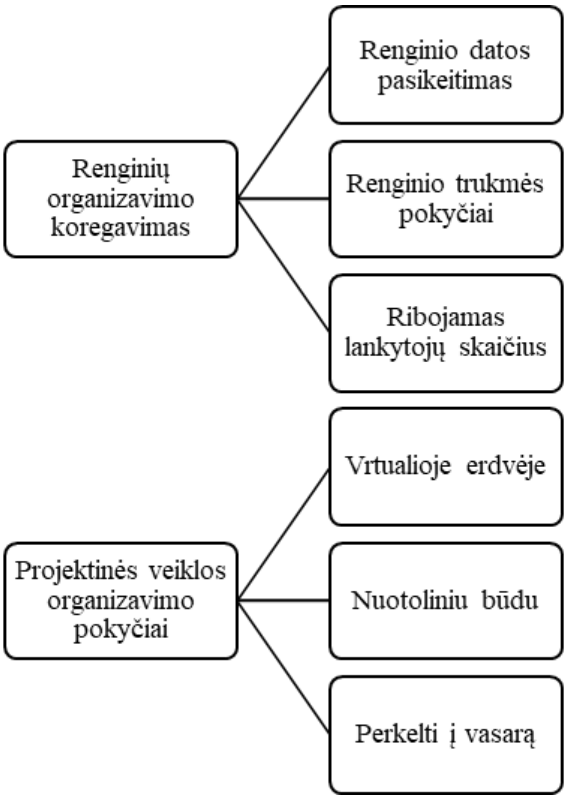
6 lentelė. Kylančių problemų įveikos priemonės per COVID-19 pandemiją

Kategorija	**Subkategorijos**	**Patvirtinantys teiginiai**
Darbuotojų mokymai	Naujų kompetencijų įgijimas	*„Įgijo naujų kompetencijų“ (KUL_01)* *„Visi darbuotojai mokėsi pereiti į kitokį formatą naudodamiesi šiuolaikinėmis medijomis“ (KUL_02)*
	Kompiuterinio raštingumo ugdymas	*„Kompiuterinio raštingumo įgūdžių įgijimas“ (KUL_02)*
	Materialinės bazės atnaujinimas	*„Darbovietė atnaujino materialinę bazę“ (KUL_01)* *„Stengėmės atnaujinti materialinę bazę“ (KUL_06)*
Renginių organizavimo pokyčiai	Renginių perkėlimas į lauko erdves	*„Ieškota galimybių veikloms atvirose erdvėse“ (KUL_03)* *„Daugiau renginių perkeliama į lauką“(KUL_06)*
	Virtualūs renginiai	*„Organizuojami virtualūs renginiai“ (KUL_03)*
	Mažesnės apimties renginiai	*„Organizuojam mažesnės apimties renginius“ (KUL_03, KUL_06)*
	Projektinių veiklų pasirinkimas	*„Rašomų projektų veiklas pasirinkdavome kiek atsargiau ir labiau apgalvotai, nes nežinojome kiek tokia situacija gali tęstis ir ar visas veiklas pavyktų įgyvendinti šimtu procentų“ (KUL_02)* *„Daugiau dėmesio skiriama projektų rengimui, idėjų generavimui“ (KUL_06)*
	Žiūrovams suteikiamos asmens apsaugos priemonės	*„Perkam ir aprūpinam žiūrovus asmens apsaugos priemonėmis“ (KUL_06)*
	Bendradarbiavimas su renginių dalyviais ir organizatoriais	*„Bendradarbiavimas su renginių organizatoriais“ (KUL_04)*
Kultūros centro darbuotojų ugdymas	Nuolatiniai mokymai	*„Kultūros centro darbuotojai nuolat dalyvavo mokymuose“ (KUL_01)* *„Mokymųsi galimybės“ (KUL_04)* *„Suteikiama galimybė dalyvauti mokymuose“ (KUL_06)*
	Konsultacijos	*„Konsultacijų pagalba“ (KUL_04)* *„Jeigu kildavo problemos, spręsdavome su Švenčionių savivaldybės viešąja biblioteka ir jas šalindavome“ (KUL_05)*

Sudaryta darbo autoriaus

Apibendrinant atkreipiamas dėmesys, kad kylančius sunkumus per COVID-19 pandemiją Švenčionių rajonų kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojai stengiasi įveikti perorganizuojant renginius, suteikiant jiems naujas formas, pavyzdžiui, organizuojami virtualūs renginiai. Kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojams organizuojami mokymai ir suteikiamos konsultacijos, kad jie įgytų naujų žinių ir įgūdžių, geriau išmoktų valdyti kompiuterines programas, nes tai padeda įgyvendinti parengtus projektus, lengviau palaikyti ryšį su lankytojais, renginių organizatoriais ir dalyviais.

Tyrimo rezultatai rodo, kad kultūros projektai, programos įgyvendinamos per COVID-19 pandemiją, taikant šiuos būdus – ***renginių organizavimo koregavimas*** ir ***projektinės veiklos organizavimo pokyčiai*** (žr. 8 pav.)**.**

8 pav. Kultūros projektų, programų įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją

Sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo dalyviai atkreipia dėmesį, kad per pandemiją reikėjo ***koreguoti renginių organizavimą***, šią kategoriją sudaro trys subkategorijos, pavyzdžiui, renginių datos pasikeitimas – *„dalis projektų buvo nukelti“ (KUL_01). „Koreguojamas laikas, intensyvumas, datos, atsižvelgiant į tuo metu esamą situaciją“ (KUL_03).* Renginių trukmės pokyčiai, tai patvirtina šis teiginys – *„sutrumpinta renginių trukmė“ (KUL_03)* bei ribojamas lankytojų skaičius, pavyzdžiui, *„renginiuose ribojamas lankytojų skaičius“ (KUL_05).* Aptariant gautus tyrimo rezultatus matoma, kad kultūros centro darbuotojai pakeičia renginių organizavimą, kadangi atsižvelgdami į karantino ribojimus pakeičia renginių datas, sutrumpina renginio trukmę arba riboja lankytojų skaičių, kad būtų sudaromos palankios ir tinkamos sąlygos, kad žmonės neužsikrėstų.

Atkreipiamas dėmesys, kad pasikeitė ***projektinės veiklos organizavimas.*** Renginiai organizuojami virtualioje erdvėje, pavyzdžiui, *„dalis parodų buvo vykdomos virtualiomis priemonėmis“ (KUL_05).* Renginiai vyko nuotoliniu būdu. Tai patvirtina šis teiginys – *„dalis projektų veiklų buvo vykdoma nuotoliniu būdu“ (KUL_01).* Kiti renginiai perkelti į vasarą, pavyzdžiui, *„2021*

metų projektai nukelti į vasarą“ (KUL_06). Kaip matoma iš tyrimo dalyvių teiginių projektinė veikla nenutrūko ir per pandemiją, kadangi jie vyko virtualioje erdvėje, nuotoliniu būdu arba buvo perkelti į vasarą (žr. 7 lentelė).

7 lentelė. Kultūros projektų, programų įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją

Kategorija	**Subkategorijos**	**Patvirtinantys teiginiai**
Renginių organizavimo koregavimas	Renginio datos pasikeitimas	*„Dalis projektų buvo nukelti“ (KUL_01)* *„Koreguojamas laikas, intensyvumas, datos, atsižvelgiant į tuo metu esamą situaciją“ (KUL_03)*
	Renginio trukmės pokyčiai	*„Sutrumpinta renginių trukmė“ (KUL_03)*
	Ribojamas lankytojų skaičius	*„Renginiuose ribojamas lankytojų skaičius“ (KUL_05)*
Projektinės veiklos organizavimo pokyčiai	Virtualioje erdvėje	*„Dalis parodų buvo vykdomos virtualiomis priemonėmis“ (KUL_05)*
	Nuotoliniu būdu	*„Dalis projektų veiklų buvo vykdoma nuotoliniu būdu“ (KUL_01)*
	Perkelti į vasarą	*„2021 metų projektai nukelti į vasarą“ (KUL_06)*

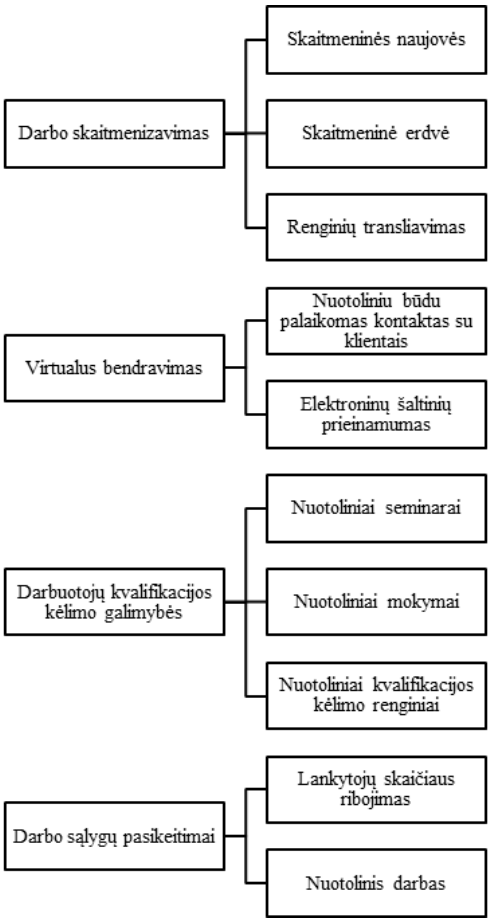
Sudaryta darbo autoriaus

Apibendrinant pabrėžiama, kad kultūros projektų, programų įgyvendinimas labai pasikeitė per COVID-19 pandemiją, kadangi daug renginių vyko virtualioje erdvėje arba buvo perkelti į vasarą. Kultūros centrų darbuotojams teko kitaip organizuoti renginius, atkreipiant dėmesį į vyriausybės nustatytas karantino sąlygas ir ribojimus. Tyrimo dalyviai taip pat nurodo, kad *„mūsų įstaigos projektai buvo įgyvendinti taip kaip ir buvome numatę“ (KUL_02). „Mes profesionaliai ir tinkamai sudėliojome projektų veiklas ir įgyvendinome tarp apribojimų. Visos suplanuotos veiklos buvo pilnai įgyvendintos. Savo darbu esame pilnai patenkinti, kad pavyko naujomis sąlygomis susidoroti su iškilusiais iššūkiais“ (KUL_04). „Kultūros projektai pandemijos metu buvo įgyvendinami įprastai. Dalis parodų buvo vykdomos virtualiomis priemonėmis, renginiuose ribojome lankytojų skaičių“ (KUL_05).* Tai rodo, kad kultūros centrų darbuotojai dirbo profesionaliai ir lengvai prisitaikė prie naujų darbo sąlygų.

3.2. Kultūros politikos priemonių įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją

Analizuojant Švenčionių kultūros įstaigų darbo pobūdžio pokyčius per COVID-19 pandemiją, išskirtos keturios kategorijos – ***darbo skaitmenizavimas, virtualus bendravimas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo galimybės*** ir ***darbo sąlygų pasikeitimas*** (žr. 9 pav.).

Teorinėje darbo dalyje pabrėžiama, kad COVID-19 pandemija, karantino suvaržymai pakeitė kultūros centrų darbo veiklą, pobūdį ir renginių organizavimą, todėl daugelis veiklų perėjo į virtualią erdvę, darbas skaitmenizavosi. Darbuotojai turi išmokti virtualiai bendrauti ir bendradarbiauti su renginių vedėjais, kultūrinių projektų rengėjais

9 pav. Darbo pobūdžio pokyčiai per COVID-19 pandemiją

Sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo metu nustatyta, kad kultūros įstaigų darbuotojams pasikeitė darbo aplinkybės ir pobūdis, nes darbas skaitmenizavosi, dažniau bendraujama virtualiai, atsirado naujos kvalifikacijos kėlimo galimybės bei pasikeitė darbo sąlygos. Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus išskiriama ***darbo skaitmenizavimo*** kategorija. Ją sudaro trys subkategorijos – skaitmeninės naujovės ir patvirtina šis teiginys – *„atsirado naujovių kurias naudojam iki šiol, pavyzdžiui, QR kodai“ (KUL_01).* Kita subkategorija – skaitmeninė erdvė, Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojai teigia, kad

„karantino metu gyvi renginiai persikėlė į virtualias erdves“ (KUL_01). „Mokymai, edukacijos ir dalis renginių buvo perkelta į internetines platformas“ (KUL_06). Paskutinė subkategorija – renginių transliavimas. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad *„filmavome įvairias edukacijas, valstybinių švenčių minėjimus ir transliavome kultūros centro socialiniame tinkle „Facebook“, talpinome į internetinį puslapį“ (KUL_02). „Nuotoliniai renginiai. Dalis renginių vyko iš anksto nufilmuotoje platformoje, kita dalis vyko vykdant tiesioginę transliaciją“ (KUL_04).* Lyginant tyrimo rezultatus pastebima, kad per COVID-19 pandemiją pasikeitė kultūros centrų darbuotojų pobūdis, nes veikla vyko nuotoliniu būdu, iš namų, todėl darbas tapo labiau skaitmenizuotas. Kitas ryškus darbo pobūdis – renginiai negalėjo vykti gyvai, todėl reikėjo juos transliuoti per internetą arba televiziją, tai kėlė tam tikrų organizacinių ir techninių iššūkių.

Per COVID-19 pandemiją pasikeitė bendravimas su renginių organizatoriais, projektų rengėjais, klientais ir kultūros centrų darbuotojais, todėl išskiriamas ***virtutalaus bendravimo*** kategorija ir ją sudaro dvi subkategorijos – nuotoliniu būdu palaikomas kontaktas su klientais. Tai patvirtina teiginys – *„su kultūros centro lankytojais bendraudavome nuotoliniu būdu“ (KUL_01).* Kita subkategorija – elektroninių šaltinių prieinamumas. Tyrimo dalyvis teigia, kad *„dalis skaitytojų naudojosi elektroninėmis skaityklėmis“ (KUL_05).* Iš tyrimo dalyvių teiginių atkreipiamas dėmesys, kad jie dažnai virtualiai bendraudavo su klientais, renginių organizatoriais ir dalyviais, tai kėlė problemų dėl informacijos prieinamumo bei patikimo perteikimo.

Tyrimo dalyviai nurodo, kad atsirado naujų ***darbuotojų kvalifikacijos kėlimo galimybių.*** Šią kategoriją sudaro trys subkategorijos – nuotoliniai seminarai. Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojai pabrėžia, kad *„lankiau nuotolinius seminarus“ (KUL_02). „Turėjome daugiau galimybių dalyvauti seminaruose“ (KUL_04).* Nuotoliniai mokymai – *„lankiau nuotolinius mokymus“ (KUL_02), „Turėjome daugiau galimybių dalyvauti nuotoliniuose mokymuose“ (KUL_04).* Nuotoliniai kvalifikacijos kėlimo renginiai – *„turėjome daugiau galimybių dalyvauti nuotoliniuose kvalifikacijos kėlimo renginiuose“ (KUL_04). „Kėlėm kvalifikacijas dalyvaudami nuotoliniuose mokymuose“ (KUL_06).* COVID-19 pandemija suteikė naujų galimybių darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, kadangi suteikiamos naujos galimybės dalyvauti renginiuose, seminaruose, mokymuose iš namų bei jie įgijo naujų žinių ir įgūdžių, prisitaikant prie naujų darbo sąlygų.

Per COVID-19 pandemiją pastebimi ***darbo sąlygų pasikeitimai.*** Tyrimo dalyviai pažymi, kad buvo įvesti lankytojų skaičiaus ribojimas – *„tik pasikeitė lankytojų priėmimo tvarka, buvo išduodama vienam skaitytojui daugiau knygų“ (KUL_05).* Nuotolinis darbas - *„darbas vyko iš namų“ (KUL_02). „Nuo kontaktinio iki virtualaus darbo bei nuo darbo darbovietėje iki nuotolinio darbo (KUL_03). „Pasitarimai, susirinkimai ir diskusijos taip pat vyko nuotoliniu būdu“ (KUL_04).* (žr. ... lentelę). Per COVID-19 pandemiją išryškėjo, kad pasikeitė kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojų darbo sąlygos,

nes nebuvo galima tiesiogiai bendrauti su klientais ir kitais darbuotojais, pasikeitė darbo pobūdis, nes jis tapo nuotolinis ir dažnai darbuotojai dirbo iš namų.

Vertinant gautus tyrimo rezultatus atkreipiamas dėmesys, kad Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojų pasikeitė darbo pobūdis, nes jie dirba nuotoliniu būdu, o ne tiesiogiai. Kitas ryškus darbo pobūdis per COVID-19 pandemiją, kad jis tapo skaitmenizuotas, pavyzdžiui, į kultūrinę veiklą integruojamas skaitmeninės naujovės, renginiai ir pokalbiai vyksta skaitmeninėje erdvėje. Per šią pandemiją kultūros įstaigų darbuotojai bendrauja virtualiai, nuotoliniu būdu palaikomas ryšys su renginių rengėjais, rėmėjais, klientais. Darbuotojai savo kvalifikaciją kelia neišeidami iš namų ir lankydami nuotolinius seminarus, konferencijas, mokymus, kvalifikacijos kėlimo renginius (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Darbo pobūdžio pokyčiai per COVID-19 pandemiją

Kategorija	**Subkategorijos**	**Patvirtinantys teiginiai**
Darbo skaitmenizavimas	Skaitmeninės naujovės	*„Atsirado naujovių kurias naudojam iki šiol, pavyzdžiui, QR kodai“ (KUL_01)*
	Skaitmeninė erdvė	*„Karantino metu gyvi renginiai persikėlė į virtualias erdves“ (KUL_01)* *„Mokymai, edukacijos ir dalis renginių buvo perkelta į internetines platformas“ (KUL_06)*
	Renginių transliavimas	*„Filmavome įvairias edukacijas, valstybinių švenčių minėjimus ir transliavome kultūros centro socialiniame tinkle „Facebook“, talpinome į internetinį puslapį“ (KUL_02)* *„Nuotoliniai renginiai. Dalis renginių vyko iš anksto nufilmuotoje platformoje, kita dalis vyko vykdant tiesioginę transliaciją“ (KUL_04)*
Virtualus bendravimas	Nuotoliniu būdu palaikomas kontaktas su klientais	*„Su kultūros centro lankytojais bendraudavome nuotoliniu būdu“ (KUL_01)*
	Elektroninių šaltinių prieinamumas	*„Dalis skaitytojų naudojosi elektroninėmis skaityklėmis“ (KUL_05)*
Darbuotojų kvalifikacijos kėlimo galimybės	Nuotoliniai seminarai	*„Lankiau nuotolinius seminarus“ (KUL_02)* *„Turėjome daugiau galimybių dalyvauti seminaruose“ (KUL_04)*
	Nuotoliniai mokymai	*„Lankiau nuotolinius mokymus“ (KUL_02)* *„Turėjome daugiau galimybių dalyvauti nuotoliniuose mokymuose“ (KUL_04)*
	Nuotoliniai kvalifikacijos kėlimo renginiai	*„Turėjome daugiau galimybių dalyvauti nuotoliniuose kvalifikacijos kėlimo renginiuose“ (KUL_04)* *„Kėlėm kvalifikacijas dalyvaudami nuotoliniuose mokymuose“ (KUL_06)*
Darbo sąlygų pasikeitimai	Lankytojų skaičiaus ribojimas	*„Tik pasikeitė lankytojų priėmimo tvarka, buvo išduodama vienam skaitytojui daugiau knygų“ (KUL_05)*
	Nuotolinis darbas	*„Darbas vyko iš namų“ (KUL_02)* *„Nuo kontaktinio iki virtualaus darbo bei nuo darbo darbovietėje iki nuotolinio darbo (KUL_03)* *„Pasitarimai, susirinkimai ir diskusijos taip pat vyko nuotoliniu būdu“ (KUL_04)*

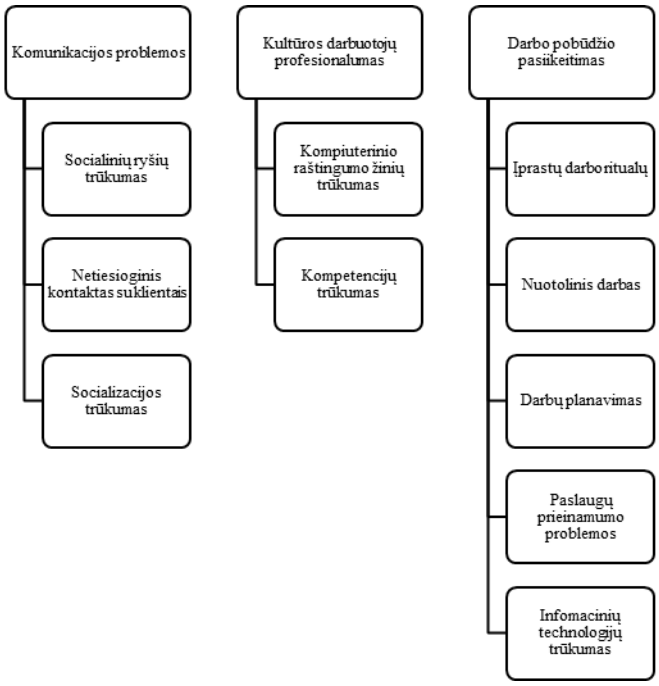
Sudaryta darbo autoriaus

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, matoma, kad Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojams pasikeitė darbo sąlygos. Jiems reikėjo išmokti naudotis naujausiomis mobiliosiomis ir kompiuterinėmis technologijomis bei prisitaikyti prie naujo darbo pobūdžio ir bendravimo pokyčių.

Galima daryti išvadą, kad COVID-19 pandemija pakeičia kultūros įstaigų darbuotojų veiklą, tačiau taip pat suteikia naujas galimybes šią veiklą patobulinti ir atnaujinti.

Tyrimo metu siekta sužinoti apie Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojams kylančius iššūkius darbo metu. Išanalizavus tyrimo dalyvio atsakymus nustatytos trys kategorijos – ***komunikacijos problemos; kultūros darbuotojų profesionalumas ir darbo pobūdžio pasikeitimas*** (žr. 10 pav).

Teorinėje dalyje pabrėžiama, kad netikėta COVID-19 pandemija priverčia daugelio valstybių vyriausybes visiškai uždaryti neesmines struktūras ir veiklą, įskaitant muziejus ir kitas kultūros įstaigas. Karantino metu žmonės daugiau laisvalaikio praleidžia namuose, kartu su šeima ir tai lemia su socialine žiniasklaida susijusio laisvalaikio, žaidimų, televizijos (ypač srautinių transliacijų) populiarumą, bet ir „tradicinių“ laisvalaikio formų perkainojimą, nes daugelis laisvalaikio įstaigų uždarytos, savarankiškai organizuojamos laisvalaikio pramogos lauke, pavyzdžiui, žygiai pėsčiomis, bėgimas ir važiavimas dviračiu, tampa dar populiaresni (van Leeuwen ir kt., 2020).

10 pav. Darbo metu kylantys iššūkiai

Sudaryta darbo autoriaus

Analizuojant tyrimo dalyvių atsakymus apie jiems kylančius iššūkius darbo metu matoma, kad dažniausiai jie patiria ***komunikacijos problemas***, pavyzdžiui, socialinių ryšių trūkumas – *„sudėtingesnė komunikacija tarp kolegų. Trūko socialinių ryšių“ (KUL_02).* Netiesioginis kontaktas su klientais – *„knygų prieinamumas mūsų skaitytojams nėra patenkinamas“ (KUL_05)* arba socializacijos trūkumas. Tai patvirtina šie teiginiai: *„kolektyvai negalėdavo rinktis repeticijoms“ (KUL_02). „Nevyko repeticijos, trūko socializacijos“ (KUL_06).* Atkreipiamas dėmesys, kad kultūros įstaigų darbuotojams dažnai kyla iššūkių dėl komunikacijos su lankytojais, personalu, renginių

organizatoriais ir dalyviais, kadangi vyksta netiesioginė komunikacija, todėl sunku išlaikyti socialinius ryšius.

Išskiriama kita kategorija – ***kultūros įstaigų darbuotojų profesionalumas*** ir sudaro dvi subkategorijos – kompiuterinio raštingumo žinių trūkumas. Švenčionių rajono kultūros įstaigos darbuotojas teigia, kad *„su kompetencijų trūkumu informacinių technologijų srityje“(KUL_04).* Antra subkategorija – kompetencijų trūkumas, pavyzdžiui, *„nepakankamas darbuotojų pasiruošimas pereiti į virtualius renginius“ (KUL_01). „Darbuotojams trūko kompetencijų“ (KUL_01).* Galima teigti, kad pasikeitusios darbo sąlygos dėl COVID-19 pandemijos išryškina kultūros centro darbuotojų kompetencijų trūkumą ir reikalingų žinių stoką, tai nukenčia jų profesionalumas ir sunku suteikti kokybiškas paslaugas klientams.

Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad pastebimas ***darbo pobūdžio pasikeitimas,*** pavyzdžiui, įprastų darbo ritualų trūkumas. Darbuotojai pažymi, kad *„trūkdavo įstaigos ritualų“ (KUL_02). „Kavos pertraukų kartu“ (KUL_02).* Nuotolinis darbas – *„nevyko joks gyvas kontaktinis darbas kaip įprastai“ (KUL_02). „Buvo sunku dirbti tiesiogiai nekontaktuojant su žmonėmis“ (KUL_04).* Kitas ryškus darbo pobūdžio pokytis – darbo planavimo pokyčiai, pavyzdžiui, *„trūkdavo gyvų susirinkimų, aptarimų“ (KUL_02). „Buvo sunku planuotis darbus į priekį“ (KUL_02). „Rasti priemonių ir galimybių bekontakčio darbo metu atlikti užduotis prilygstančias kontaktiniam darbui“ (KUL_03).* Tyrimo dalyviai patyrė paslaugų prieinamumo problemas, pavyzdžiui, *„kolektyvai negalėdavo rinktis repeticijoms“ (KUL_02). „Priemonės ir galimybės pasiekti kuo daugiau vartotojų“(KUL_03). „Dalis vartotojų žinoma negavo informacijos, paslaugų ir veiklų, nes kaimuose žmonėms trūksta raštingumo įgūdžių ir reikiamos tam IT technikos“ (KUL_06).* Paskutinis kylantis iššūkis – informacinių technologijų trūkumas. Tai patvirtina šie teiginiai, *„trūko techninės – materialinės bazės“ (KUL_01). „Teko prisitaikyti prie darbo internetinės platformose, įsigyti reikiamos įrangos, įsidiegti programas“ (KUL_06).* Lyginant tyrimo dalyvių rezultatus apie darbo pobūdžio pasikeitimus išryškėja, kad jie per pandemiją dirba nuotoliniu būdu, iš namų, todėl jiems sunku suplanuoti savo veiklą bei trūksta bendros veiklos su kolektyvu. Kita kylanti problema, kad jiems trūksta informacinių technologijų.

Iš tyrimo rezultatų matoma, kad Švenčionių rajono kultūros centro darbuotojai atkreipia dėmesį, kad jiems kilo iššūkiai dėl komunikacijos sunkumų tarp klientų, kolegų, renginių organizatorių, rėmėjų. Kitas didelis iššūkis darbo pobūdžio pokyčiai, kadangi veikla vyko nuotoliniu būdu, pasikeitė darbovietės tradicijos ir ritualai, darbuotojai dirbo iš namų, todėl trūko bendravimo ir artimo ryšio su kolegomis, sunkiau išsprendžiamos kylančios problemos ir sunkumai kasdienėje veikloje bei pastebima, kad kilo sunkumų dėl paslaugų prieinamumo (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Darbo metu kylantys iššūkiai

Kategorija	**Subkategorijos**	**Patvirtinantys teiginiai**
Komunikacijos problemos	Socialinių ryšių trūkumas	*„Sudėtingesnė komunikacija tarp kolegų. Trūko socialinių ryšių“ (KUL_02)*
	Netiesioginis kontaktas su klientais	*„Knygų prieinamumas mūsų skaitytojams nėra patenkinamas“ (KUL_05)*
	Socializacijos trūkumas	*„Kolektyvai negalėdavo rinktis repeticijoms“ (KUL_02)* *„Nevyko repeticijos, trūko socializacijos“ (KUL_06)*
Kultūros darbuotojų profesionalumas	Kompiuterinio raštingumo žinių trūkumas	*„Su kompetencijų trūkumu informacinių technologijų srityje“(KUL_04)*
	Kompetencijų trūkumas	*„Nepakankamas darbuotojų pasiruošimas pereiti į virtualius renginius“ (KUL_01)* *„Darbuotojams trūko kompetencijų“ (KUL_01)*
Darbo pobūdžio pasikeitimas	Įprastų darbo ritualų trūkumas	*„Trūkdavo įstaigos ritualų“ (KUL_02)* *„Kavos pertraukų kartu“ (KUL_02)*
	Nuotolinis darbas	*„Nevyko joks gyvas kontaktinis darbas kaip įprastai“ (KUL_02)* *„Buvo sunku dirbti tiesiogiai nekontaktuojant su žmonėmis“ (KUL_04)*
	Darbų planavimas	*„Trūkdavo gyvų susirinkimų, aptarimų“ (KUL_02)* *„Buvo sunku planuotis darbus į priekį“ (KUL_02)* *„Rasti priemonių ir galimybių bekontakčio darbo metu atlikti užduotis prilygstančias kontaktiniam darbui“ (KUL_03)*
	Paslaugų prieinamumo problemos	*„Kolektyvai negalėdavo rinktis repeticijoms“ (KUL_02)* *„Priemonės ir galimybės pasiekti kuo daugiau vartotojų“(KUL_03)* *„Dalis vartotojų žinoma negavo informacijos, paslaugų ir veiklų, nes kaimuose žmonėms trūksta raštingumo įgūdžių ir reikiamos tam IT technikos“ (KUL_06)*
	Informacinių technologijų trūkumas	*„Trūko techninės – materialinės bazės“ (KUL_01)* *„Teko prisitaikyti prie darbo internetinės platformose, įsigyti reikiamos įrangos, įsidiegti programas“ (KUL_06)*

Sudaryta darbo autoriaus

Apibendrinant atkreipiamas dėmesys, kad Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojams didžiausi iššūkiai buvo dėl komunikacijos sunkumų, darbo pobūdžio pasikeitimų bei jų

profesionalumo. Tai suteikia galimybę apsunkinti ir neprofesionaliai įvykdyti paskirtas užduotis, suprastėja kultūros veiklos rezultatai bei sunkiau pasiekti užsibrėžtus tikslus.

TYRIMO APŽVALGA

Pusiau struktūrizuoto interviu metu atskleista Švenčionių rajone kultūros politikos priemonių įgyvendinimo pokyčiai per COVID-19 pandemiją. Tai pabrėžiama ir teorinėje dalyje.

Teorinėje apžvalgoje pabrėžiama, kad COVID-19 pandemija didelę įtaką daro kultūrinei industrijai, nes teatrai, muziejai, bibliotekos, meno galerijos ir kitos visuomeninių susirinkimų vietos priverstos užsidaryti. Festivaliai, mugės, spektakliai ir koncertai atšaukiami. Valstybinės ir privačios kultūros institucijos ir fondai, kūrėjų, aktorių, muzikantų kelis mėnesius negalėjo dalyvauti kūrybinėje veikloje, repeticijose, todėl sumažėja pajamos. Tyrimo rezultatai taip pat rodo, kad kultūros centrų darbuotojams dažniausiai kyla sunkumai dėl pandemijos metu įvestų ribojimų, kai renginių metu gali stebėti mažesnis žiūrovų ir dalyvių skaičius, renginių organizatoriai turi atsižvelgti į ploto ribas bei patys lankytojai vengia didesnių renginių, kad nekiltų pavojus jų sveikatai. Kitos problemos dėl renginių įgyvendinimo, pavyzdžiui, kolektyvo dalyvis suserga COVID-19 virusu, todėl turi kiti kolektyvo nariai izoliuotis bei neįvyksta renginys. Lietuvos valdžia tam tikrą laiką buvo uždraudusi didelius renginius, nes stengėsi apsaugoti žmones, kad jie neužsikrėstų COVID-19 virusu ir greito jo plitimo, tačiau kultūros įstaigos patyrė didelius finansinius nuostolius.

Kaip teigia J. S. Madray (2020), renginių pramonė, kurios vertė 1000 milijardų USD, viena iš labiausiai paveiktų pandemijos pramonės šakų visame pasaulyje ir iki 2020 metų balandžio mėnesio patyrė didžiausią nuostolį renginių pramonėje dėl atšaukiamų renginių ir rizikuoja prarasti 85,9 milijonus darbo vietų. Atlikto tyrimo rezultatai patvirtina, kad COVID-19 pandemija didžiausią neigiamą poveikį turi renginių organizavimui. Iš tyrimo dalyvių teiginių matoma, kad kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojams kyla sunkumų dėl planuojamų projektų arba renginių įgyvendinimo, nes dažnai COVID-19 virusu užsikrečia renginio dalyvis ir jis turi izoliuotis namuose. Kultūros centro darbuotojams tenka pakeisti renginio datą ir todėl praranda finansinius išteklius. Nuotolinių renginių organizavimas taip pat sukelia tam tikras problemas kultūros centro darbuotojams, nes jie neturi geros ir pakankamos kompiuterinės įrangos, jiems trūksta kompiuterinio raštingumo žinių ir įgūdžių, o taip pat tikslinė auditorija neturi galimybės stebėti organizuojamo renginio.

Teorinėje apžvalgoje išryškėja, kad dėl COVID-19 pandemijos kultūriniai renginiai, pavyzdžiui, spektakliai, koncertai, edukacinė veikla, buvo uždrausta ir žmonės negalėjo rinktis uždaroje erdvėje, tačiau kultūros centrai rado alternatyvių būdų susisiekti su savo auditorija karantino metu. Jie organizavo renginius per socialinės žiniasklaidos programas, virtualią erdvę, socialinius tinklus arba mobiliąsias programėles bei naudojo skaitmenines priemones, kad pakeistų bendrą susitikimą uždaroje erdvėje. Tai patvirtina ir tyrimo dalyvių teiginiai, kadangi kilo sunkumų dėl renginių organizavimo, nes Lietuvos vyriausybė tam tikrą laiką buvo uždraudusi organizuoti didelio masto renginius, todėl juos reikėjo transliuoti virtualioje erdvėje. Pastebima, kad kultūros centro darbuotojams trūko kompiuterinio raštingumo žinių ir įgūdžių, todėl negalėjo kokybiškai perteikti

organizuojamų renginių ir projektų tikslinei auditorijai. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad per COVID-19 pandemiją pasikeitė kultūros įstaigų darbuotojų pobūdis, nes veikla vyko nuotoliniu būdu, iš namų, todėl darbas tapo labiau skaitmenizuotas. Kitas ryškus darbo pobūdis – renginiai negalėjo vykti gyvai, todėl reikejo juos transliuoti per internetą arba televiziją, tai kėlė tam tikrų organizacinių ir techninių iššūkių.

Kultūros centrai toliau galėjo tęsti savo veiklą karantino ir izoliacijos metu, jie priversti keisti ir (arba) paspartinti savo skaitmeninę praktiką ir procesus, o daugelis institucijų ir jų auditorijos turėjo perkelti savo veiklą į virtualią erdvę, todėl internetas laikomas kaip vienas iš įsitraukimo formų (J. Finnis, A. Kennedy, 2020). Sugretindamas kultūrinės institucijos skaitmenines iniciatyvas pandemijos metu, naudojasi virtualiomis priemonėmis. Tyrimo rezultatai patvirtina, kad Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojai stengiasi įveikti kylančius sunkumus dėl COVID-19 pandemijos, perorganizuojant renginius, suteikiant jiems naujas formas, pavyzdžiui, organizuojami virtualūs renginiai.

C. Zuanni (2020) išskiria daug veiklų, kurios remiasi mobiliais ištekliais, įskaitant skaitmenines kolekcijas, socialinę žiniasklaidą, skaitmeninio turinio kūrimą, pavyzdžiui, virtualias parodas, kuratorių pokalbius ir virtualios ekskursijos po galerijas. Labai padaugėjo internetinio turinio kūrimo ir turinio perpublikavimo bei perteikimo, o dėl to reikėjo keisti vidinius procesus, tokius kaip duomenų valymas, katalogavimas ar kolekcijų įtraukimas į internetą. Kultūrinės institucijos, taikančios skaitmenines strategijas, pastebi sklandesnį perėjimą negu tos, kurios anksčiau stengėsi įtraukti skaitmenines priemones į savo veiklą, kad neatsiliktų nuo sparčios technologinės raidos iki COVID-19 (E. Merritt, 2021). Tyrimo dalyviai taip pat pabrėžia, kad per COVID-19 pandemiją pasikeitė kultūros įstaigų darbuotojų pobūdis, nes veikla vyko nuotoliniu būdu, iš namų, todėl darbas tapo labiau skaitmenizuotas. Kitas ryškus darbo pobūdis – renginiai negalėjo vykti gyvai, todėl reikėjo juos transliuoti per internetą arba televiziją, tai kėlė tam tikrų organizacinių ir techninių iššūkių.

„Kūrybiškos Europos“ programos paremiamoje veikloje pagrindinis dėmesys skiriamas kultūros specialistų įgūdžių ugdymui, verslo ir organizacinei stiprybei, ir tai gali būti vykdoma seminarų ir mokymo sesijų forma. Vadinasi, ES tikisi ne tik paskatinti specifinių kūrybinių ar kultūrinių vertybių plėtrą, bet ir pabrėžia „Kūrybiškos Europos“ rengėjų ir vykdytojų pajėgumų stiprinimo svarbą (EC, CESPC Guidelines, 2014). Šios programos apraše taip pat akcentuojama kaip kultūrinis sektorius bus remiamas, įgyjant naujus įgūdžius, įgyvendinant projektą Finansai, mokymasis, inovacijos ir patentavimas kultūros ir kūrybinėms industrijoms“, be to, sektoriui teikiama parama per Europos inovacijų ir technologijų institutą. Tyrimo rezultatai rodo, kad kultūros centro darbuotojų mokymai laikomi kaip viena iš kylančių įveikos priemonių per COVID-19 pandemiją, nes jie gali įgyti naujų kompetencijų, įgūdžių bei žinių. Kultūros centruose atnaujinama materialinė bazė,

padedanti darbuotojams įgyvendinti projektus, ruošti renginius plačiajai visuomenei. Jie dažniausiai dalyvaudavo nuotoliniuose mokymuose bei galėdavo pasikonsultuoti su specialistais.

IŠVADOS

1. Kultūros politika viena iš svarbiausių Europos Sąjungos kultūrinės plėtros dalis. Ji suteikia galimybę praplėsti žmonių kultūrines žinias, mentalitetą ir išsaugoti savo valstybės paveldą ir tautiškumą. Kultūros politika susijusi su kiekvieno asmens talentais ir kūrybiškumu bei jų atskleidimu. Finansinė parama sukurtiems projektams suteikia galimybę juos įgyvendinti ir parodyti plačiajai visuomenei.

2. Kultūros politika per COVID-19 pandemiją pastebima, kad ji patiria daug neigiamų padarinių, padaryta didelę negatyvią įtaką kultūriniam sektoriui. Karantino metu daugelis renginių vietų liko uždarytos arba veikė ribotai. Papildomos apsaugos priemonės prisideda prie ekonominių nuostolių kultūriniam sektoriui, ypač ne pelno siekiančioms meno organizacijoms, nes jos netenka pajamų dėl įsakymų likti namuose, viešų susirinkimų apribojimų. Daugeliui meno organizacijų kyla iššūkis pritaikyti asmeninius meno renginius prie virtualaus meno patirties ir užsidirbti pinigų iš šių sandorių, kad išlaikytų ilgalaikį finansinį stabilumą.

3. Apžvelgiant kultūros politikos priemonių įgyvendinimo galimybes Švenčionių rajono savivaldybėje per COVID-19 pandemiją, atkreipiamas dėmesys, kad kultūros įstaigų darbuotojams dažniausiai kyla sunkumai dėl pandemijos metu įvestų ribojimų, kai renginių metu gali stebėti mažesnis žiūrovų skaičius, renginių organizatoriai turi atsižvelgti į ploto ribas bei patys žmonės vengia didesnių susibūrimų vietų. Kitos problemos dėl renginių įgyvendinimo, pavyzdžiui, kolektyvo dalyvis suserga COVID-19 virusu, todėl turi kiti kolektyvo nariai izoliuotis bei neįvyksta renginys. Lietuvos valdžia tam tikrą laiką buvo uždraudusi didelius renginius, nes stengėsi apsaugoti žmones nuo COVID-19 viruso užsikrėtimo ir greito viruso plitimo, tačiau kultūros centrai patyrė didelius finansinius nuostolius.

4. Ištiriant Švenčionių rajono darbuotojų nuomonę apie kultūros politikos priemonių įgyvendinimą Švenčionių rajono kultūros centruose ir bibliotekoje per COVID-19 pandemiją pabrėžiama, kad parengti projektai įgyvendinami laiku tik pakeičiant jų perteikimo pobūdį, nes jie vykdavo nuotoliniu būdu, virtualioje erdvėje. Kultūros projektų, programų įgyvendinimas labai pasikeitė per COVID-19 pandemiją, kadangi daug renginių vyko virtualioje erdvėje arba buvo perkelti į vasarą. Kultūros centrų darbuotojams turėjo kitaip organizuoti renginius, atkreipiant dėmesį į vyriausybės nustatytas karantino sąlygas ir ribojimus.

REKOMENDACIJOS

Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos administracijai:

1. Kokybinio tyrimo metu gauti rezultatai atskleidžia, kad per COVID-19 pandemiją kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojamas kilo sunkumų dėl renginių organizavimo nuotoliniu būdu, virtualioje erdvėje, nes jiems trūko kompiuterinio raštingumo žinių ir praktinių įgūdžių, todėl rekomenduojama dažniau organizuoti mokymus su IT specialistais, kad jie suteiktų reikalingų žinių renginių transliavimui internetu.
2. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais matoma, kad COVID-19 pandemijos metu įvesti ribojimai sutrukdė kultūros centro ir bibliotekos darbutojams įgyvendinti ES projektus, todėl rekomenduojama organizuoti virtualius renginius, rengti renginius vasaros metu, atviroje erdvėje bei efektyviai bendrauti su ES projektų organizatoriais ir tartis dėl šių projektų įgyvendinimo galimybių.
3. Iš tyrimo rezultatų išryškėjo, kad Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojams buvo sunkios darbo sąlygos per COVID-19 pandemiją, kadangi trūko informacinių technologijų, buvo prastas internetinis ryšys, todėl rekomenduojama atnaujinti kompiuterinę techniką, įdiegti naujas mobiliąsias priemones ir programas.
4. Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojai išryškino problemą, kad trūko gyvo bendravimo su kolegomis ir lankytojais, todėl po karantino laikotarpio rekomenduojama dažniau organizuoti bendrus pasibuvimus, renginius, popietes, kad jie galėtų bendrauti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės ir kiti normatyviniai aktai:

1. European Alliance for Culture and Arts. „Statement on Culture in regions and cities On the occasion of the closure of the European week of Regions and Cities“. Brussels. https://newnewnewalliance.files.wordpress.com/2017/10/statement_european-week-of-regions-and-cities_12102017.pdf.
2. EEAS. „Culture – Towards an EU strategy for international relations“.
3. European Commission. „Regulation (EU) No 1295/2013 of the European Parliament and the Council of 11 December 2013 establishing the Creative Europe Programme (2014 to 2020) and repealing Decisions No 1718/2006/EC, No 1855/2006/EC and No 1041/2009/EC“. Official Journal of the European Union.
4. European Commission. „Creative Europe Culture Sub-Programme. Support for European Cooperation Projects“. Guidelines.
5. European Commission. „Preparatory action ‘culture in EU external relations’. Engaging the world: towards global cultural citizenship“. Brussels: European Union
6. European Commission. „Creative Europe Culture Sub-Programmes. Support for European Cooperation Projects 2019“. Call for Proposals EACEA 34/2018. Guidelines.
7. European Commission (a). „Standard Eurobarometer 83. Spring 2015. European Citizenship”. https://eeas.europa.eu/topics/culture/18306/culture-towards-eu-strategy-international-cultural-relations_en.
8. European Commission. „Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European agenda for culture in a globalizing world“. Brussels: European Commission. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0242:FIN:EN:PDF.
9. European Commission. „Preparatory Action ‘Culture in EU External Relations’. Engaging the World: towards global cultural citizenship“. Brussels: European Commission. http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/publications/global-cultural-citizenship_en.pdf.
10. European Commission. „Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Creative Europe programme (2021 to 2027)“. Brussels: European Commission, COM(2018) 366 final. 30.5.2018. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A366%3AFIN.
11. European Communities. „Declaration on European Identity.” CVCE. www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/02798dc9-9c69-4b7d-b2c9 f03a8db7da32/publishable_en.pdf.

12. Knight Foundation. 2020. „Digital readiness and innovation in museums. A baseline national survey“. https://knightfoundation.org/wp-content/uploads/2020/10/Digital-Readiness-and-Innovation-in-Museums-Report.pdf.

Kiti šaltiniai

13. Agostino D, Arnaboldi M ir Lema M. D. „New development: COVID-19 as an accelerator of digital transformation in public service delivery“. 2020. Public Money Manage. 41(1), 69–72.
14. Agostino, D., Arnaboldi, M. ir Lampis, A. „Italian state museums during the COVID-19 crisis: from onsite closure to online openness“. Museum Management and Curatorship. 2020, 35(4), 362-372, http://dx.doi.org/10.1080/09647775.2020.1790029.
15. Ang, I., Isar Y. R. ir Mar P. (2015). „Cultural Diplomacy: beyond the national interest?”. 2015. International Journal of Cultural Policy, 21 (4), 365-382.
16. Baranowski, P., Korczak, K. ir Zając, J. „Forecasting Cinema Attendance at the Movie Show Level: Evidence from Poland“. 2020. Business Systems Research 11(1), 73-88. http://dx.doi.org/10.2478/bsrj-2020-0006.
17. Benjamin, S., Dillette, A. ir Alderman, D. H. „We can’t return to normal”: committing to tourism equity in the post-pandemic age“. 2020. Tourism Geographies. 22(3), 476-483. http://dx.doi.org/10.1080/14616688.2020.1759130.
18. Chung, P. 2017. *Soft Power and Cultural Industries. Cultural policy and itner-Asian regional flows in Hong Kong and Singapore*. Routledge: Routledge Handbook of Soft Power.
19. Culture is an essential part of the EU's international relations': Council adopts Conclusions, 2020, prieiga per internetą <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/23/conclusions-culture/> (žiūrėta 2022-03-25)
20. Ebels, Ph. „EU Culture Budget: Small and Likely to Get Smaller”. 2021. Euobserver.
21. Finnis, J. ir Kennedy, A. „The digital transformation agenda and GLAMs. A quick scan report for Europeana“. 2020, prieiga per internetą <https://pro.europeana.eu/post/the-digital-transformation-agenda-and-glams-culture24-findings-and-outcomes> (žiūrėta 2022-03-26)
22. Fonseca, C., Jorge, C., Reis, D. ir do Carmo, M. „Pandemic tourism: the new era of catering sector after Covid-19“. Anatolia 32(1), 161-164, 2020, http://dx.doi.org/10.1080/13032917.2020.1851092.
23. Gauck, J. „Europa: Vertrauen erneuern - Verbindlichkeit stärken”. Rede zu Perspektiven der europäischen Idee. Budespräsidialamt, 2013, prieiga per internetą <www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Joachim-Gauck/Reden/2013/02/130222-Europa.html> (žiūrėta 2022-03-25).
24. Helly, D. 2017. *Europe’s enabling power: an EU strategy for international cultural relations*. Bruges: College of Europe.

25. Kuhn, T. *Experiencing European Integration. Transnational Lives and European Identity*. 2015. Oxford: University Press.
26. Kużelewska, E. ir Tomaszuk, M. „European Human Rights Dimension of the Online Access to Cultural Heritage in Times of the COVID-19 Outbreak“. 2020. International Journal for the Semiotics of Law-Revue internationale de Sémiotique juridique, 1-13,
27. Lindström, M. „The COVID-19 pandemic and the Swedish strategy: Epidemiology and Postmodernism. SSM-population Health“. 2020, http://dx.doi.org/10.1016/j.ssmph.2020.100643.
28. Madray, J. S. „The Impact of COVID-19 on Event Management Industry“. International Journal of Engineering Applied Sciences and Technology 5(3), 533-535, 2020. http://dx.doi.org/10.33564/IJEAST.2020.v05i03.089.
29. Merritt, E „TrendsWatch. Navigating a disrupted future. Report, American Alliance of Museums“. 2021, prieiga per internetą <https://www.aam-us.org/programs/center-for-the-future-of-museums/trendswatch-navigating-a-disrupted-future/>. (žiūrėta 2022-03-25).
30. Mikac, R. „COVID-19 Pandemic and Crisis Management in the Republic of Croatia“. Anali Hrvatskog politološkog društva. 17(1), 31-55, 2020. http://dx.doi.org/10.20901/an.17.02.
31. Miles, L. ir Shipway, R. „Exploring the COVID-19 pandemic as a catalyst for stimulating future research agendas for managing crises and disasters at international sport events“. Event Management 24(4), 537-552, 2020, http://dx.doi.org/10.3727/152599519X15506259856688,
32. Mohanty, P., Himanshi, D. ir Choudhury, R. „Events Tourism in the Eye of the COVID-19 Storm: Impacts and Implications“. Event Tourism in Asian Countries: Challenges and Prospects. Apple Academic Press. 2020. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3682648.
33. Pratt A. C. „Beyond resilience: Learning from the cultural economy“. European Planning Studies. 2017. 25(1), 127–139. doi: 10.1080/09654313.2016.1272549.
34. Risse, T. *A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres*. 2010. New York: Cornell University.
35. Samaroudi, M., Echavarria, K. R. ir Perry, L. „Heritage in lockdown: digital provision of memory institutions in the UK and US of America during the COVID-19 pandemic. Museum Management and Curatorship“. 35(4), 337-361, 2020. http://dx.doi.org/10.1080/09647775.2020.1810483.
36. Schimmelfennig, F., Sedelmeier, U. „The Europeanization of Eastern Europe: The external incentives model revisited“. Journal of European Public Policy. 27(6), 814–833, 2020.
37. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. 2016, prieiga per internetą <http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf> (žiūrėta 2022-04-01).
38. Giacomo, T. „Forging Identity: The EU and European Culture". Survival. 56.1, 157-178, 2014.
39. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. 2003. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.

40. Triandafyllidou, A., Gropas, R. (2015). „European Identity: What kind of diversity into what form of unity?" 2015, prieiga per internetą <http://culturalbase.eu/european-identity-what-kind-of-diversity-into-what-form-of-unity/> (žiūrėta 2022-04-01).
41. Vachudova M. A. „From competition to polarization in Central Europe: how populists change party systems and the European Union". Polity. 51(4), 689–706, 2019.
42. van Leeuwen, M., Klerks, Y., Bargeman, B., Heslinga, J. ir Bastiaansen, M. „Leisure will not be locked down–insights on leisure and COVID-19 from the Netherlands". World Leisure Journal 62(4), 339-343, 2020, http://dx.doi.org/10.1080/16078055.2020.1825255.
43. World Health Organization: Rolling updates on coronavirus disease (COVID-19). https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-theyhappen, 2021.
44. Zhelyazkova, A., Bølstad, J. ir Meijers, M. J. „Understanding responsiveness in European Union politics: introducing the debate", Journal of European Public Policy. 2019. doi:10.1080/13501763.2019.1668046.
45. Zuanni C. Mapping museum digital initiatives during COVID-19. 2020. prieiga per internetą <https://pro.europeana.eu/post/mapping-museum-digital-initiatives-during-covid-19> (žiūrėta 2022-04-01).
46. Žydžiūnaitė, V. 2011.*Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Kaunas: Vitae Litera.

SANTRAUKA

Tyrimo tikslas – atskleisti kultūros politikos kaip priemonės efektyvumą, kovojant su Covid-19 pandemijos ir nacionalinio identiteto išsaugojimo krizėmis Švenčionių rajono savivaldybėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti kultūros politikos kaip priemonės, kovojant su COVID-19 pandemija teorinius aspektus;
2. Apžvelgti kultūros politikos priemonių įgyvendinimo galimybes Švenčionių rajono savivaldybėje per COVID-19 pandemiją;
3. Ištirti Švenčionių rajono kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojų nuomonę apie kultūros politikos priemonių įgyvendinimą Švenčionių kultūros centruose.

Darbo rezultatai. Švenčionių rajono kultūros įstaigų darbuotojams dažniausiai kyla sunkumai dėl COVID-19 pandemijos metu įvestų ribojimų, kai renginių metu gali stebėti mažesnis žiūrovų skaičius, renginių organizatoriai turi atsižvelgti į ploto ribas bei patys žmonės vengia didesnių susibūrimų vietų. Kitos problemos dėl renginių įgyvendinimo, pavyzdžiui, kolektyvo dalyvis suserga COVID-19 virusu, todėl turi kiti kolektyvo nariai izoliuotis bei neįvyksta renginys. Lietuvos valdžia tam tikrą laiką buvo uždraudusi didelius renginius, nes stengėsi apsaugoti žmones nuo COVID-19 viruso užsikrėtimo ir greito viruso plitimo, tačiau kultūros centrai patyrė didelius finansinius nuostolius. Kultūros centrų ir bibliotekos darbuotojams kyla sunkumų dėl planuojamų projektų arba renginių įgyvendinimo, nes dažnai COVID-19 virusu užsikrečia renginio dalyvis ir jis turi izoliuotis namuose, todėl jiems tenka pakeisti renginio datą ir todėl praranda finansinius išteklius. Nuotolinių renginių organizavimas taip pat sukelia tam tikras problemas kultūros centro darbuotojams, nes jie neturi geros ir pakankamos kompiuterinės įrangos, jiems trūksta kompiuterinio raštingumo žinių ir įgūdžių, o taip pat tikslinė auditorija neturi galimybės stebėti organizuojamo renginio. Parengti projektai įgyvendinami laiku tik pakeičiant jų perteikimo pobūdį, nes jie vykdavo nuotoliniu būdu, virtualioje erdvėje. Kultūros projektų, programų įgyvendinimas labai pasikeitė per COVID-19 pandemiją, kadangi daug renginių vyko virtualioje erdvėje arba buvo perkelti į vasarą. Tai rodo, kad kultūros centrų darbuotojai dirbo profesionaliai ir lengvai prisitaikė prie naujų darbo sąlygų.

Raktiniai žodžiai: kultūros politika, kultūros politikos priemonės, COVID-19.

SUMMARY

The aim of the study is to determine the effectiveness of the cultural policy as a means of combating the Covid-19 pandemic and preserving the national identity in Švenčionys municipality.

The tasks of the study:

1. To analyze the theoretical aspects of cultural policy as a means of combating the COVID-19 pandemic;

2. To review the possibilities of implementing cultural policy measures in Švenčionys district municipality during the COVID-19 pandemic;

3. To study the opinion of Švenčionys Culture Center and library staff about the implementation of cultural policy measures in Švenčionys Culture Centers.

Results of work. Employees of Švenčionys district cultural centers usually face difficulties due to the restrictions imposed during the COVID-19 pandemic, when smaller numbers of spectators can watch during events, event organizers have to take into account the boundaries of the area and people themselves avoid larger gathering places. Other problems with the implementation of the events, such as a member of the team getting the COVID-19 virus, so other members of the team have to isolate themselves and the event does not take place. The Lithuanian government had banned major events for some time in an effort to protect people from COVID-19 infection and the rapid spread of the virus, but cultural centers suffered heavy financial losses. The staff of the Cultural Center and the Library have difficulties in carrying out planned projects or events, as COVID-19 is often transmitted to the event and they have to isolate themselves at home, which means that they have to change the date of the event and lose financial resources. The organization of remote events also poses some problems for the staff of the cultural center, as they do not have good and sufficient computer equipment, lack computer literacy knowledge and skills, and the target audience does not have the opportunity to watch the event. The prepared projects are implemented in time only by changing the nature of their delivery, because they were carried out remotely, in a virtual space. The implementation of cultural projects and programs has changed significantly during the COVID-19 pandemic, as many events took place in cyberspace or were moved to the summer. This shows that the staff of the cultural centers worked professionally and easily adapted to the new working conditions.

Keywords: cultural policy, cultural policy measures, COVID-19.

PRIEDAI

1 priedas. **Interviu apklausos lapas**

Interviu apklausos lapas

„Kultūros politikos priemonių įgyvendinimo COVID-19 pandemijos kontekste analizė"

Esu, Anželika Terleckienė, MRU viešojo valdymo ir verslo fakulteto, viešojo administravimo programos magistrantė. Šiuo metu rašau magistro baigiamąjį darbą ir atlieku kokybinį tyrimą. Tyrimo tikslas – atskleisti kultūros politikos priemonių įgyvendinimą COVID-19 pandemijos kontekste.

Pusiau struktūrizuotas interviu anoniminis. Tyrimo duomenys bus naudojami tik apibendrinimams ir išvadoms. Atsakymai į klausimus bus įrašomi, todėl diktofonas bus padėtas matomoje vietoje, o visa gauta informacija naudojama tyrimo rezultatų analizei. Interviu truks apie 30 – 60 minučių.

Nuoširdžiai dėkoju už skirtą laiką ir Jūsų geranoriškumą.

INTERVIU KLAUSIMAI

1. Kokias priemones/veiklas įgyvendinate?
2. Kaip pasikeitė Jūsų darbo pobūdis per COVID-19 pandemiją?
3. Su kokiais iššūkiais susidūrėte darbo metu?
4. Kokie sunkumai kilo, įgyvendinant numatytus projektus, programas per COVID-19 pandemiją?
5. Kokiomis priemonėmis stengėtės įveikti kylančias problemas?
6. Kokius kultūros politikos įgyvendinimo pokyčius pastebite per COVID-19 pandemiją?
7. Kaip kultūros projektai, programos įgyvendinami per COVID-19 pandemiją?
8. Kokiais būdais palaikote ryšius su projektų organizatoriais, mentoriais, rėmėjais, ES projektų kūrėjais per COVID-19 pandemiją?
9. Ką galite pasiūlyti dėl efektyvesnio kultūros politikos įgyvendinimo per COVID-19 pandemiją?
10. Jūsų darbovietė?

PATVIRTINIMAS APIE DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2022-04-

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), viešojo valdymo ir verslo fakulteto, viešojo administravimo instituto studentė Anželika Terleckienė

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Kultūros politika kaip priemonė, kovojant su COVID-19 pandemijos krize“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Žinau, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ Anželika Terleckienė